

Egy pünkösdi roma közösség szerveződése és viszonyrendszere Csíkszentgyörgyön

DOMOKOS TÍMEA

Néprajzkutató, magyar nyelv- és irodalomtanár, Moldvai Csángómagyarok Szövetsége

Rezümé | Jelen tanulmány a zömében katolikus magyar lakosságú alcsíki falu, Csíkszentgyörgy (Ciucsângeorgiu, Románia) roma kisebbségének pünkösdzimussal való megismerkedését vizsgálja, valamint feltárja a neoprotestáns kisegyház életmódra gyakorolt hatását. A roma közösség körében a pünkösdi vallás először mintegy két évtizeddel ezelőtt, egy helyi roma férfi súlyos betegsége idején jelent meg. Ez az életforduló nemcsak az érintett személy életére, hanem a helyi roma közösség egészére is meghatározó hatással bírt: azóta egyre többen választják az Istennek tetsző életet. Az egykor roma telepeken tartott gyülekezeti alkalmak mára a falu centrumában épített imaházban kapnak helyet. A tanulmány célja annak feltárása, hogy valódi vallásváltás történt-e a csíkszentgyörgyi romák körében, vagy éppen most kapcsolódnak először egy olyan valláshoz, amely számukra vonzó, és amely hosszú távon valódi vallási konverzióhoz vezethet. Továbbá vizsgálja, hogyan ismerkedtek meg az új vallással, valamint milyen társadalmi és pszichológiai motivációk állnak a vallásváltás mögött. Emellett igyekszik feltárni, milyen változásokat hoz mindez az életükbe, különösen az erkölcsi értékrendjükre és a mindennapi életmódjukra gyakorolt hatások tekintetében.

A kutatás módszertanát a közösség mindennapjainak megfigyelése, különböző közösségi rituális eseményeken való részvétel, valamint a közösség tagjaival és azon kívüli személyekkel folytatott interjúk képezik, különös tekintettel a település világi és vallási intézményeinek vezetőire.

Kulcsszavak | pünkösdzimusz, kisebbségi vallás, roma közösség, Csíkszentgyörgy, vallásváltás

Bevezető

Kutatásom tárgyául a csíkszentgyörgyi romákat, színteréül szülőfalumat, Csíkszentgyörgy–Bánkfalvát választottam, főként belső motivációból. Személyes indítatásom volt, hogy a közvetlenül mellettem élő romák kultúráját megismerjem. Külső nézőpontból ez természetesen nem lehetséges úgy, hogy teljesen mentes legyen a saját kulturális szocializálódásunk beidegződéseitől. Ezenfelül a csíkszentgyörgyi romák hétköznapjairól, gondolatairól nincsenek belső nézőpontú forrásaink, nincsenek írásos emlékek a gondolkodás módjukról. Évszázadok óta itt élnek velünk, és rá kell jönnünk, hogy nem ismerjük őket, és ők sem ismernek minket. A szóban forgó közösségről kialakult közgondolkodást erősen meghatározzák a sztereotípiák, voltaképpen csak néhány rögzült képzet kell beérnünk, a közösség valódi társadalmi megismerése elmaradt.

Kutatásom részben ezt a hiányt igyekszik pótolni még akkor is, ha csupán a romák életének egy meghatározott részére, a napjainkban zajló vallásváltásukra irányul. Ez a vallási konverzió mintegy két évtizedes múltat tekint vissza, de bizonyos sorsfordító események ma is zajlanak, és ezek jelentőségével megítélésem szerint sem maga a roma, sem a többségi magyar társadalom nincs tisztában. A terepmunka során lehetőségem adódott életük egy olyan részét megismerni, amellyel ők maguk is csak most ismerkednek.

Csíkszentgyörgy község Hargita megyében, Alcsíkon található. A község több faluból tevődik össze, az egyházközséget pedig az anyaegyház mellett több filia alkotja. Így sorolható ide három különálló, bár összenőtt falu, az Akó-kaputól felfele haladva: Csíkbánkfalva, Csíkszentgyörgy, Csíkmenaság. Illetve a következő kisebb települések: a Csíkbánkfalvától nem messze fekvő Kotormány, Csíkszentgyörgy és Csíkmenaság között elhelyezkedő Menaságújfalva, a Menasággal egybenőtt Pottyond, valamint a távolabb eső filiák: Csinód, Csobányos, Egerszék és Gyürke. A filiák kivételével Csíkszentgyörgy község falvai a Fiság-patak völgyében helyezkednek el.

Romák leginkább Csíkszentgyörgy faluban élnek, de Csíkbánkfalván is jelentős számban vannak jelen. Mivel Csíkszentgyörgy falut és Csíkbánkfalvát csupán a Szentegyház pataka választja el egymástól, és a római katolikus templom a két falu határán áll, nehéz lenne a két falut külön vizsgálni. A csíkszentgyörgyi romákról szóló diskurzusban tehát mindkét falu helyzetét vizsgálom, hangsúlyosabban Csíkszentgyörgyét, ám mindig kiemelem majd, hogy az adott kijelentés éppen melyik településhez fűződik.

Csíkszentgyörgy zömmel római katolikus vallású, magyar lakosságú község. A csíkszentgyörgyi romák letelepedésük után a többségi közösségi valláshoz, a római katolikushoz tartoztak. Mára ez megváltozott, ugyanis közel két évtizede különböző neoprotestáns vallási közösségekkel ismerkednek meg, míg végül ma a pünkösdi gyülekezet tagjának mondják magukat. Ez a folyamat illeszkedik abba a tágabb vallási átalakulásba, amelyet Kamarás István a vallási globalizáció és lokalizáció kölcsönhatásaként ír le, különös tekintettel a pünkösdimusz magyarországi formáira (Kamarás 2004).

2005-ben, betegsége idején, egy csíkszentgyörgyi roma férfi megismerkedett a kórházban a Hit Gyülekezete egy csíkszeredai csoportjának vezetőjével, és megtért. Ez a sorseselemény döntő hatással járt nemcsak a saját, hanem a helyi roma közösség életére is: környezetében azóta a romák egyre többen „adják meg magukat” Istennek. Ez a kifejezés a vallási konverzióra vonatkozik, azt jelenti, hogy valaki elfogadta Istent, azaz megtért, és ezzel feladta addigi énjét, új életet kezdett.

Az egykor roma telepeken tartott gyülekezeti alkalmak mára a falu centrumában épített pünkösdi imaházban zajlanak.

Jelen kutatásban a csíkszentgyörgyi romák vallási konverzióját vizsgálom. Ezt a jelenséget a maga teljességében a következő szempontok szerint elemzem: az első fejezet demográfiai adatokról és a romák életteréről számol be. A második fejezet a romák megismerkedését mutatja be a pünkösdi vallással. A harmadik szempont és fejezet a kutatási helyzet és az attitűdök bemutatása, azaz annak ismertetése, hogyan fogadták a romák a kutatásomat. Ez a fejezet a gyülekezeti alkalmak szerkezetére is kitér. A negyedik szempont a vallásváltás okai, ezen belül társadalmi és lélektani motivációk. Az ötödik fejezetben a megtérés következményeit, a romák mindennapi életére gyakorolt vallás-erkölcsi hatását vizsgálom. Hatodik szempontként a vallási konverziónak a többségi magyar lakosságra tett hatását tárom fel. Végül, kitérek a csíkszentgyörgyi romák katolikus vallással való kapcsolatára.

A fenti szempontok alapján elsősorban arra keresem a választ, valóban történt-e vallásváltás a csíkszentgyörgyi romák körében, vagy most kapcsolódnak először olyan valláshoz, amely vonzó számukra, és amely a jövőben vélhetően valóban vallási konverzióhoz vezet majd. Továbbá, megkísérlem feltárni a vallásváltás okait külső és belső nézőpon-

tokból, nagy hangsúlyt fektetve a társadalmi-lélektani motivációkra. Emellett vizsgálom, hogy milyen változásokat hoz az életükbe az új vallásosság: milyen hatással van az erkölcsi értékrendjükre és az életmódjukra, valamint ezek hogyan mutatkoznak meg a külvilág számára, és a felépített „új ént” hogyan tudják fenntartani. Továbbá a tanulmány érinti azt a kérdést is, hogy a többségi magyarságra hogyan hat kapcsolódásuk a neoprotestáns egyházhoz, azaz a faluban érzékelik-e a változást.

A terepkutatás során alkalmazott két fő módszerem a résztvevő megfigyelés, valamint az interjúkészítés volt. Megfigyeltem a közösség mindennapjait, több közösségi rituális eseményen is részt vettem, beszélgettem a vizsgált közösség tagjaival, illetve a közösségen kívüli személyekkel, különös tekintettel a község világi és vallásos intézményeinek vezetőire.

1. A csíkszentgyörgyi romák – demográfiai adatok és éleetterek

Csíkszentgyörgyön három, Csíkbánkfalván egy romatelepe van. A demográfiai adatokhoz leginkább a Nemzeti Kisebbségkutató Intézetnek (SocioRoMap¹) a Kiss Tamás és Sólyom Andrea 2022-es kutatásában is használt adatait alkalmazom, mivel a népszámlálási adatok sokkal kevesebb romát mutatnak a községben, mint ahányan annak vallják magukat (Kiss–Sólyom 2022).

A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet 2021-es adatai szerint 226 roma él összesen a csíkszentgyörgyi telepeken, amelyek közül két telep a falutól elhatárolt és egy nem elhatárolt. Csíkbánkfalván nem szegregált falurészen lakóként (azaz a falutól nem elhatároltként) 21 romát térképeztek fel (Kiss–Sólyom 2022: 50). A telepeken kívül, a falu széleiről beköltözve, saját házsám alatt is élnek roma családok. A Csíkszentgyörgyi Polgármesteri Hivatal szociális osztályának adatai szerint – személyi igazolványok alapján – a községben 550 14 év feletti roma él. Állandó lakos kb. 510 személy, de a számok folyamatosan változnak.

A romák többsége telepeken lakik, a falvak szélén, mezős részek felé húzódva. Kivétel az a néhány család, amelyek anyagilag megengedhették maguknak, hogy a falvak központjaihoz közelebb, leginkább a Fiság-patak menti területeken vegyenek házat. Ehhez hasonló a 2021-ben épült pünkösdi imaház fekvése Csíkszentgyörgyön, a falu centrumához, a katolikus vártemplomhoz közel, a Fiság-patak mellett. A későbbiekben kitérek arra is, miért volt fontos, hogy a közösség számára könnyen elérhető, központi helyre építsék az imaházat.

A helyi plébános elmondása szerint a kb. 500 főt számláló roma közösségből nagyjából 120 személy (15-20 család) római katolikus vallású. Ők mind csíkszentgyörgyiek, és magukat „házi cigányoknak” nevezik, név szerint a Kalányosok és a Sztojákák. A romák többsége tehát neoprotestáns vallásokba szerveződik, legtöbbszörük ma a pünkösdi gyülekezet tagja. A 2021-es népszámlálás adatai szerint csupán 15 roma, 35 román és 4545 magyar személy él Csíkszentgyörgy községben. Az összlakosság száma 4876 fő. Vallási hovatartozás szerint 12 fő ortodox, 4302 római katolikus, 34 református, 180 pünkösdi, 6 görög-katolikus, 7 baptista, 7 adventista és 8 fő unitáriánus². A 2011-es népszámláláshoz képest a pünkösdiak száma 79-ről 180-ra (128,48%) nőtt.

2. A csíkszentgyörgyi romák megismerkedése a pünkösdi vallással

Romániában a legnagyobb neoprotestáns egyház a Pünkösdi Egyház (Fosztó 2005: 1). A rendszerváltás után a magyarországi Evangéliumi Pünkösdi Közösség a romániaihoz hasonlóan megnövekedett, ami szervezeti és lelki megújulással járt, és több határon túli gyülekezet számára is példaként szolgált (Rajki 2010). Romániában az 1920-as évekre vezethető vissza a pünkösdi mozgalom keretében született szekták (Peti 2020b: 23), amelyek a 19. században elterjedt szekták ellentéteiként definiálhatók (Kiss 2020: 130–131). A pünkösdi mozgalom fő jellemzője az élményközpontúság, míg a 19. században elterjedt szekták (Jehova Tanúi, Hetednap Adventista, Keresztény Tudomány és mormon) intellektuális jellegűek (Kiss 2020: 130–131). A pünkösdi vallás leginkább marginális, alsó társadalmi osztályokban nyert teret, és a hangsúly az írott szó helyett az oralitásra helyeződött, „*teológiai fundamentalizmussal, egyszerű, dichotóm morális tanításokkal társulva*” (Kiss 2020: 130–131). Sajátosságainak köszönhetően a pünkösdi vallás a romák körében tett szert a legnagyobb társadalmi jelentőségre (Kiss 2020: 130–131). A pünkösdi vallás az 1933-as romániai törvény értelmében tiltottnak számított, ezt a kommunista rezsim a népi demokrácia nevében feloldotta, ugyanakkor a gyakorlatban a kisegyházakat tiltani próbálta. A rendszerváltás után az ország megengedte bármilyen vallás gyakorlását (Kiss 2020: 137–138), az ezt követő első évtizedben a pünkösdiiek száma 50%-kal nőtt, de más neoprotestáns kisegyházak, a baptisták, az adventisták is növekedtek. 2002 és 2011 között azonban már csak a pünkösdiiek száma gyarapodott (Kiss 2020: 137–138), Csíkszentgyörgyön pedig 2011 és 2022 között nyert jelentős teret ez a neoprotestáns kisegyház.

A csíkszentgyörgyi romák megismerkedése a pünkösdi gyülekezettel nem egyenes szálon történt. Mint a bevezetőben említettem, 2005-ben a roma Rostás Máté fejfájással került a Csíkszeredai Megyei Sürgősségi Kórházba. Ott ismerkedett meg a Hit Gyülekezetének egyik vezetőjével, aki a Bibliából olvasott fel neki. Máté ott elfogadta Istent, és megtért, ráadásul a fejfájása azóta sokat javult. Nem sok időre rá megkeresztelkedett. Ezt követően a Hit Gyülekezetének vezetői rendszeresen kijártak a csíkszentgyörgyi roma telepre, aminek hatására többen megtértek: így Rostás Zoltán és családja, Rostás Jenő és felesége, Babrinka is. Először Rostás Máténál, majd Rostás Jenőnél, néhányszor Rostás Zoltánnál is tartották a hit gyülekezeti közösségi alkalmakat. Eközben például Rostás János, a vajda, a csíkszeredai pünkösdi csoportba járt, és ott tért meg, 2010-ben. Elmondása szerint neki az jobban tetszett, mint a Hit Gyülekezete csoport. „*Az teljesen mások voltak. Ott táncolnak, mindent elkövetnek [a Hit Gyülekezetéről mondja].*”³

Ezután a csíkszentgyörgyi romák keresni kezdték, nem egységesen, de ki-ki a magának megfelelő vallási csoportot. Nagyjából nyolc évvel ezelőtt, 2016 környékén érkezett Brindou Ștefan a csíkszentgyörgyi roma telepre, és közölte a helyi vajdával, hogy ő szívesen tartana gyülekezeti alkalmakat, ha a romák megtérnek. „*Cigánytelepre bejött, és akkor keresett engemet. Én szeredai gyülekezetbe jártam akkor. Akkor azt mondta, hogy ő jó hozzánk, és akar csinálni gyülekezetet, ha megtérünk.*” (Rostás János) Kérdésemre, hogy hogyan bukkant rájuk, csíkszentgyörgyiekre a borszéki Brindou Ștefan, többen, eltérő időben és helyen, a következő megegyező választ adták. „*Ștefant az Úr küldte ide.*” (Rostás János) „*Ő máshová tartozott. Ștefant küldte az Isten, hogy emelje fel mindazokat a szegényeket, akik le vannak esve. Akik nem tudnak Istenről. Aztán elküldte.*” (Rostás Zoltán, 61 éves, pünkösdi roma) Brindou Ștefan pünkösdi pásztor alapította meg a csíkszentgyörgyi roma pünkösdi gyülekezetet. Kilenc évig, kb. 2012-től 2021-ig a telepi házaknál tartották a gyülekezeti alkalmakat. Egyik interjúalanyom azokat az éveket is oda

számolta, amikor a Hit Gyülekezete csoporthoz tartoztak: „*Kilenc évet jártunk oda fel nálunk, a cigányoknál. S aztán kilenc év után Isten megrendelte ezt az épületet.*” (Rostás Zoltán) Rostás János ellenben csak a pünkösdi alkalmakat számolta, mivel ő nem járt a Hit Gyülekezete alkalmaira. „*Azelőtt volt ott egy ház, akkor még valamikor az a ház az enyém volt. Bátyámnak, most bátyámnak adtam, ott én ott laktam, abban a házban tartottuk négy évet.*” Pünkösdi gyülekezeteket a romák tehát valószínűleg négy évig tartottak az otthonaikban, mielőtt az imaház felépült.

Hogy pontosan hány évig tartottak a telepen Hit Gyülekezete-alkalmakat, nem tudni. Az viszont biztos, hogy nyolc-kilenc éve, kb. 2015-től pünkösdi gyülekezeteket tartanak, és a gyülekezet pásztorá Brindou Ștefan.

2021-ben, a falu centrumához közel, a római katolikus templomtól pár száz méterre épült fel a pünkösdi imaház, ahova teljes mértékben áthelyeződtek a korábban romatelepi házaknál tartott alkalmak. A területet a pásztor vásárolta meg, külföldi támogatásból. Az épület megvásárlásáról és az imaház felépüléséről eltérő vélemények hangzanak el. Van, aki azt állítja, hogy nem imaháznak vásárolták meg, tehát csellet lett belőle imaház. A helyi önkormányzat azt nyilatkozta, hogy a beadványok rendben voltak, imaház építésére vették meg a területet.

„*2021-ben épült a gyülekezet. Ezeket a cigányokat itt ne, én ott kell legyek velük. [Mutat a képre az interjúalanyom] Fényképeztem le, ezeket mind elküldtük külföldre. Látszódnak a házak. Igen, Németországra, azok a testvérek, mikor meglátták ezeket a lakásokat, akkor azoknak a szüvük megesett, és azok annyi pénzt küldtek a gyülekezet részére, hogy a gyülekezetet tudja felépíteni Ștefan.*” (Rostás János)

„*S aztán kilenc év után Isten megrendelte ezt az épületet. Felvásárolták a területet. Megvolt a régi lakás. S aztán annyit munkálkodott a mi életünkbe, mert kicsi volt s kezdtünk szaporodni. Nem még fértünk abba a kicsi kunyhóban. Nekiállottunk. Azt mondta Ștefan, hogy nem kell mi a zsebünkbe bényúljunk. Azt mondta, hogy sem én nem nyúlok a zseb-be, se ti, csak annyi, hogy imádkozzunk, mert az Isten küldi. Az Istennek a kezibe van.*” (Rostás Zoltán)

Elmondásuk szerint, kifejezetten fontos volt számukra, hogy az épület könnyen megközelíthető helyen legyen, valahol a falu központi részén. Így épült az imaház Csíkszentgyörgy–Bánkfalva határába, a Fiság-patak jobb teraszán. „*Direkt így akartuk mi, hogy központba. Jártunk mi házaknál, kaptunk házakot, de nem tetszett nekünk, hogy ne legyen egy olyan dolog, hogy valahová egy félrenyomuló helyen legyen. Legyen központi helyen.*” (Rostás Zoltán, 61 éves, pünkösdi roma) Az épület németországi támogatásból épült. Rajki Zoltán elemzése is rámutat, hogy a rendszerváltást követően a pünkösdi közösségekben egyre erősebbé vált a nemzetközi kapcsolatrendszer és a külföldi támogatások szerepe (Rajki 2010).

„*Megvette a saját nevére, de nem az ő pénzéből. [A pásztorra gondol] [Valami támogatásból?] Hát külföldi testvérek, a külföldi testvérek, mert lefényképezte a házakat nálunk Csíkszentgyörgyön, mindenkinek a házat, ezeknek a szegényebbrendű embereknek. Elküldte, elküldte, ki külföldre. S a külföldi gyülekezet támogassa ezt, akármilyen szegény ember van, támogassa a szegény embereket. [...] A pénz nem az övé, nem a sajátja, hanem a gyülekezetből küldték a testvérek érettünk.*” (Rostás János)

Így tehát minden adott, ami egy pünkösdi önálló közösségnek szükséges: van imaház, amelynek mérete máshonnan érkező pünkösdi vendégek befogadására is alkalmas, például egy éjjeli ima alkalmával. Van pásztoruk, Ștefan, aki kiszolgálhatja az úrvacsorát, és vasárnaponként eljön prédikálni, illetve áldással látja el az újszülött gyermekeket, valamint keresztel. A presbíter Rostás János, a csíkszentgyörgyi vajda szintén prédikál, és minden mást is elvégez, a pásztor jelenlétében. Van öt gyülekezeti tag: a pásztor, a pres-

biter, illetve három idősebb férfi, Rostás Zoltán, Rostás Máté és Rostás János. Nemrégiben lett *proroka*⁴ is a közösségnek: ő nem csíkszentgyörgyi, Bihar megyéből érkezett és telepedett le Csíkszentgyörgyön. Róla a közösség szintén úgy tartja, hogy az Isten küldte. Az idegen *prorok* letelepedésének története nem mindennapi, a csíkszentgyörgyi romák ugyanis nem engednek akárkit beköltözni az életterükbe.

A *prorokkal* Rostás János a Facebookon ismerkedett meg. A *prorok* bejelölte őt, és elkezdtek beszélgetni. C. A. *prorocsált* Rostásnak: elmondta neki, hogy Rostás családjában nemrégiben baj történt, de ebből a nehéz helyzetből ki tudnak jutni. Rostás János szerint ez valóban megtörtént, mert Covidal az egész család kórházba került, de mindannyian meggyógyultak. Ismerkedésük után a *prorok* megkérdezte a vajdát, Csíkszentgyörgyre költözhet-e, a vajda igent mondott. Egyelőre a romatelepen helyezték el, de Rostás János házat szeretne neki építeni. Mint mondja: „*Adinak hívják. Román cigány. Szentlélek üzen általa. Több testvérnek már kijelentette az üzenetet. Amikor ezek az emberek porocsálnak, ők Istennel beszélnek, de utána lefordítsák. Nincs senkije. Stefan se ismerte őt. [...] Ő nem hallott erről a gyülekezetről. Mi ismerősök lettünk Facebookon. S akkor az Úr beszél hozzá. Nekem porocsált ő.*”

Megfigyeléseim szerint az aktív pünkösdi tagok száma Csíkszentgyörgyön 40–50 fő. Ez közel sem a teljes létszám, mivel sokan külföldön dolgoznak, így legtöbbször a húszas éveikben járó fiatalok hiányoznak a gyülekezeti alkalmakról. Továbbá gyakran előfordul, hogy valaki megtért ugyan, de nem jár rendszeresen az imaórákra, és visszatér a korábbi életformájához (alkoholizmus, verekedések). Ilyenkor ahhoz, hogy visszaléphessen a gyülekezetbe, újabb megtérés szükséges, amire számos példa akad Csíkszentgyörgyön. Az aktív tagok leginkább csíkszentgyörgyiek, a bankfalviak közül csupán két-három romát láttam az imaórákon.

Fosztó László *A megtérés kommunikációja* című tanulmányában olvashatjuk: „a pünkösdi vallás abban különbözik más (neo)protestáns tanításoktól, hogy nemcsak a belülről irányított transzparens morális személyt hirdeti, hanem vallásilag hiteles megnyilvánulásként az emocionális kifejezőmódok széles spektrumát fogadja el” (Fosztó 2007: 45).

Tehát a roma kultúrától amúgy sem távol álló jóslások, csodák, *prorocsálások* és az emocionális kifejezőmódok számos formája (Fosztó 2007: 45), mint a sírás, a hangos ima, a remegés és nem utolsósorban a mély érzésű zenék, mind-mind vonzónak minősülnek a romák körében. Az itt felsorolt jellemzők a pünkösdi vallás „klasszikus” jegyei.

A romák és az újprotestáns vallások kapcsolatának története felvezetésként szolgál a megtérésük okainak vizsgálatához, mivel a pünkösdi vallással való megismerkedésük körülményei sokat elárulnak arról, milyen tényezők ösztönzik őket arra, hogy új vallások felé forduljanak. Feltevésem, hogy eszközök és lehetőségek (főleg az írástudás) hiányában, miközben leggyakrabban a közösségi média felületein találkoznak ezekkel a vallásokkal, nem a vallási keret válik számukra fontossá, sokkal inkább a személyes meggyőződés, hogy új életet kezdhetnek. Az új élet pedig, azon túl, hogy hittel teljes, a közösséghez tartozás, a társadalmi elismertség, a fizikailag és lelkiileg jobb életminőség reményével kecsegteti őket.

3. Kutatási helyzet. A kutató befogadása. Attitűdök

A kutatásomat, mivel helyszíne szülőfalum, alapvetően a bennszülött nézőpont határozta meg. Ám ez csak részben igaz, hiszen a vizsgált roma közösségben, ezen belül a helyi pünkösdi csoportban mint római katolikus vallású magyar kívülálló voltam. A fo-

lyamat a következőképpen kezdődött: 2023 decemberében készítettem először interjút egy pünkösdi romával, a 48 éves Rostás Mátyással – ő keresztelkedett meg legkésőbb a csoportban –, aki a szomszédomban mezőgazdasági munkákban segítkezik. Rostást meghívtam magamhoz, Csíkbánkfalvára egy beszélgetésre. Ő szolgált az első adatokkal a gyülekezeti alkalmak időpontjáról és helyszínéről, és ő hívott meg egy ilyen alkalomra.

Az első gyülekezeti alkalom, amelyre elmentem, vasárnap este hat órakor kezdődött. A megbeszélt időpontban az imaház előtt vártam őket. Ahogy közeledtek, rólam beszéltek, tudtak a jövetelemről. Rendre bemutatkoztam, kezet fogtam mindenkivel, és ők elmondták, hogy ide bármikor nyugodtan eljöhettek. Az „*Úr áldjon meg!*” – köszönéssel üdvözöltek. Az idősebbek közül szinte senkit nem ismertem, fiatalit is csupán néhányat. Ők sem ismertek engem, tehát bár velük egy közösségben éltem, a csoporton belül kívülálló voltam.

Az imaházban impozáns terem fogadott, oltárral, közel száz férőhellyel. Az egyik roma férfi elővezetett, és a terem bal felébe ültetett. A férfiak jobb felől foglaltak helyet, előlről feltöltve a sorokat, keresztelkedési sorrendben. A nők bal felől, a terem középső és hátsó részében, szintén keresztelkedési sorrendben helyezkedtek el. Az első gyülekezeti alkalmon a jelenlétemnek nagy figyelmet szenteltek, köszöntöttek, új testvérnőnek szólítottak, imádkoztak értem.

A presbiter, a helyi vajda hosszú beszéddel készült (tudott az érkezésemről), melyben kitért a magyar–roma egyenlőség fontosságára, a katolikusokkal fennálló problémájukra. Kitért arra is, hogy jelenlegi vallásuk miatt jobb a katolikusnál. Keresztény énekek hangzottak el román és magyar nyelven. A gyülekezeti alkalmak többnyire magyar nyelven zajlanak, de a románt és romanit is használják.

Saját Bibliát kaptam. A nők sorában a legelső székre ültettek, tehát a szokott sorrendtől eltérően, a megkeresztelkedettek elé.

Ezután többször vettem részt gyülekezeti alkalmakon, rituális eseményeket figyeltem meg. Meg-megkérdezték, hogy a szüleim tudják-e, hol vagyok, és én akkor megtértem-e, vagy mi a szándékom. Több interjús beszélgetés és gyülekezeti alkalom után megértették és elfogadták szándékomat. Számtalanszor elmondták a gyülekezet férfi tagjai, hogy ne féljek, menjek bátran, bármikor, mert ott nem bánt engem senki. Bár félelmet nem éreztem és nem is mutattam, ezek a kijelentések sok mindent elárulnak a közösségben lévő magyar–roma kapcsolatról.

A gyülekezeti alkalmak segítettek először is abban, hogy a csoport tagjait megismerjem, a pünkösdi kapcsolati hálót legalább helyi szinten összerakjam, továbbá, hogy az interjúban elmondottakat megfigyelni, igazolni tudjam. Terepkutatásom során Vidacs Bea antropológusnak a 2023. december 8-án, a *Vallás és egyház a változó társadalomban* című vallástudományi konferencián, Kolozsváron tartott előadásán mondottakkal (*Az objektivitástól a megélt vallásig – az ön-reflexív valláskutatás kihívásai – avagy miért más a vallás?*) azonosulni tudtam. Tőle tanultam, milyen az, amikor a kutatott csoportnak úgy vagy részese, hogy nem tudsz egészen az ő szemükkel látni, és a kutatás mindig csak egy bizonyos szintig juthat el, ameddig a nézőpontod, vallási szocializálódásod engedi.

3.1. Két gyülekezeti alkalom bemutatása

Csíkszentgyörgyön a pünkösdi imaórákat rendszerint csütörtökön este hat órától, vasárnap reggel kilenctől és este hattól tartják. Ritkábban „éjjeli imákat” is szerveznek, de nem az előbb említett napokon, illetve a helyi imaóra gyakran elmarad, mert a résztvevők más helység gyülekezetébe látogatnak el.

Az a gyülekezeti alkalom, amelyet most részletesebben bemutatok, 2024. február 3-án, vasárnap reggel kilenc órakor kezdődött. A vasárnap reggeli/délelőtti imaórák különlegesebbek, fontosabbak, mint a vasárnap vagy csütörtök esti imaórák, ugyanis ilyenkor a pásztor is jelen van. Amíg a pásztor meg nem érkezik, a helyi presbiter tartja az imaórát a megszokott rend szerint. Ez alkalommal nagyjából 40 pünkösdi roma, 15 nő, 12 férfi és 13 gyermek volt jelen. A pásztor tíz órakor jelent meg, az oldalsó bejáraton lépett be az imaházba – nem ott, ahol a gyülekezet tagjai –, amely rögtön az oltárra vezet, így nem kellett a jelenlévők mellett elhaladnia az oltár felé menet. Már ez az útvonal is elhatárolta őt a többiektől, azaz már ez is nagyobb rangot mutatott. Ezután a presbiterrel ketten, felváltva tartották az imaórát. A fő téma az úrvacsora volt: a pásztor felidézte az utolsó vacsora történéseit a Bibliából. A presbiter magyarul, a pásztor románul beszélt, utóbbit az egyik gyülekezeti tag, Máté, a községben az első megtérő fordította magyarra. A dicséző énekek hol magyarul, hol románul vagy romani nyelven hangoztak el. A vallási zene központi, közösségi élmény szerepe a magyarországi roma pünkösdi gyülekezetekben is hasonlóan jelenik meg, ahogyan azt Barbara Rose Lange is részletesen bemutatta etnográfiai kutatásában (Lange 2003). A gyerekek már nem beszélnek a romani nyelvet, de az énekeket ők is tudják.

A pásztor tekintélyt parancsoló férfi. Bár csókkal üdvözölte a presbitert, mégis távolságot tartott a csoporttól. A nőkre nem nézett rá, miközben beszélt, csak a férfiakról várt választ. Egy másik alkalommal imádságos füzeteket osztott ki a csoport tagjainak, a nőknek azonban nem o adta át, hanem egy idősebb férfit bízott meg a feladattal. Észrevehető a nemek közötti diszkrimináció.

Jézus szenvedéstörténetéről, az utolsó vacsoráról szabadon beszélt, és különböző tanulságokat vont le belőlük. Mondanivalóját olyan példákkal támasztotta alá, amelyek a cigányok mindennapjaihoz közel állnak, valamint olyan csodálatos gyógyulásokot idézett fel, amelyek a romák számára vonzóak lehetnek. Hangvétele szigorú hatást keltett, mindazonáltal többször kérdezte a hallgatóságot, van-e valakinek kérdése, és értik-e őt.

Miután az utolsó vacsora történetét elmagyarázta, a csoport az úrvacsora vételére készült. A pásztor megtörte a pászkat, és szőlőmustból készült szirupot töltött egy pohárba. Elmagyarázta, hogy Krisztus testét és vérének azok vehetik magukhoz, akik megkeresztelkedtek, nincsenek haragban senkivel, és bűntőltek a gyülekezet előtti napokon. Majd megáldotta a megtört pászkat és a szőlőmustot, és a presbiter a következő szavak kíséretében kínálta el őket: *„Vegyétek és egyétek, ez az én testem, mely értetek adatik. Vegyétek és egyétek, ez az én vérem, mely értetek adatik.”* „Krisztus testét és vérének” is mindannyian magukhoz vették, a szőlőmustot pedig egy pohárból itták meg az egység jeleként. Ha maradt pászka, azt is el kellett fogyasztani, így egy személy többször is ehetett. Egy beteg asszonynak, aki nem tudott jelen lenni, a presbiter pászkat és mustot csomagolt, hogy ő is részesüljön belőle.

Amennyiben a gyülekezeti alkalmon valakinek látomása támad, bármikor megszakíthatja az imaórát, és jelezheti az élményeket. A megfigyelt alkalommal két nőnek volt látomása. Az egyik egy fehér galambot látott, ahogy a vajda-presbiter kezébe szállt, az üzenet pedig az volt, hogy a vajda egy vágya hamarosan beteljesül. A másik nő egy fehér embert látott, amint Bibliát olvas. Továbbá, a pásztor szerint az utolsó embert, aki „Krisztus testéből” evett, nagy boldogság éri majd.

Az imaóra végén egy család szólt, hogy gyermekük született, és áldást szeretnének kérni rá. A pásztor kihívta őket az oltár elé. Letérdeltek, majd megkérdezte őket, megvannak-e már keresztelve, mikor tértek meg, és hányadik gyermekük született most. A kérdésekre az anya felelt, mire a pásztor szavát tette, hogy nem neki kéne válaszolnia, mert a férfi a család feje, aki hazaviszi a tudást, a nőnek pedig ezt el kell fogadnia. A pásztor azt is nemtetszéssel fogadta, hogy a házaspár még nincs megkeresztelve, annak ellenére, hogy már 13 éve megtértek. Majd mind a presbiter, mind a pásztor a kezét az újszülött

fejére tette, és hangosan imádkoztak érte: kérték Istent, hogy áldja meg őt, és vigyázzon rá a majdani felnőtt kereszttségig. Ezután olajjal keresztet rajzoltak az újszülött homlokára.

Az esemény három és fél órán át tartott. Volt, aki később érkezett, és volt, aki hamarabb távozott, de a csoporttagok nagy része végig aktívan részt vett benne. Az újszülött gyermek szülei az imaóra végén süteményt és üdítőt kínáltak, hogy kifejezzék hálájukat az áldásért. Az istentisztelet szerkezetét nem szabályozták szigorú formák, előírások, a lazább szerkezet ellenére a sarkalatos pontok (felvezető énekek, igehirdetés, gyülekezeti szolgálat, szabad rész/imádkozás, záróénekek, kivonulás) mégis keretbe foglalták az egészet.

Mindezek közben bárki szót kaphatott, ha látomása volt, vagy ha valamit meg szeretett volna osztani a közösséggel. Az énekeket, mikrofonnal, rendre a jó hangú romák vezették, és a többiek is becsatlakoztak. A gyülekezet végén a pásztor kitért az anyagiakra is: elmondta, hogy a közösség hálával tartozik az imaházért, hangsúlyozva annak magas adóját; ennek kapcsán a romákat imára és munkára is buzdította.

A február 3-ai gyülekezeti alkalmon a csíkszentgyörgyi romák vallási életének több jellegzetes pünkösdi szokása sűrűsödött. Mindvégig érzékelhető volt az érzelmi túlfűtöttség, a sírás, a hangos ima, a földre borulás. Hasonló emocionális, zenei és testi kifejeződések figyelt meg Lange is a magyarországi roma pünkösdi közösségekben, ahol a zene a Szentlélekkel való kapcsolat megélésének fő eszköze (Lange 2003). Peti Lehel kutatásai bizonyítják, hogy a roma pünkösdi vallásgyakorlása sokkal eksztatikusabb formában fejeződik ki, és a „*Szentlélekkel való direktebb kommunikációs technikák*” sokkal inkább jelen vannak, mint más, például csángó csoportokban (Peti 2020b: 35). Ez a kifejezésforma illik a romák mentalitásához, hiszen mindig is „mesterségeik” közé tartozott a jóslás, és ehhez nagyon közel áll az isteni üzenet, a jövendölés. A pünkösdi vallásban jelen lévő jövendölést, azaz *prorocsálást*, a gyógyításokat, a nyelveken szólást és más ilyen képességeket a szakirodalom „karizmáknak” nevezi. A hívők ezeket a „*Szentlélek ajándékainak*” tulajdonítják (Peti b 2020: 19).

Mint már említettem, a rendszeres csütörtöki és vasárnapi imaalkalmakon kívül, ritkábban ugyan, de „éjjeli virrasztásokat” vagy „éjjeli imákat” is rendeznek. Ilyenkor a környező városok és falvak pünkösdi tagjai ellátogatnak a vendégeket fogadó imaházba. Éjjeli virrasztást Csíkszentgyörgyön 2024. március 15-én tartottak utoljára, ahol jelen voltam. Megfigyeléseim szerint ilyenkor az előbb említett karizma még inkább megnyilvánulnak, és az eksztatikus kifejezés módok felerősödnek. Ennek okát a nagyobb tömeg jelenlétében és erejében látom. Ekkor hallottam először nyelveken szólást, és több személy is megtért: egyesek először, de volt olyan is, aki ekkor „talált vissza Istenhez”. Az éjjeli virrasztás este hattól éjjel kettőig tartott, és kb. 200-300 ember vehetett részt rajta, mindenki a legszebb ruhájában. Érkeztek Csíkszentgyörgyre Sepsiszentgyörgyről, Sepsibükszádról, Csíkmindszentről, Borszékéről. Az oltáron öt prédikátor, azaz pünkösdi csoportvezető, a pásztor, aki ezen csoportok fölött áll, és zenészek voltak jelen. A házigazdák vizet és szendvicset kínáltak. Az alkalom szerkezete ugyanúgy lazának mondható, bizonyos megszokott rítusokkal. Énekek, imádkozás és prédikálás (a pásztor és a prédikátorok egyaránt) váltakoztak, és mindeközben helyet kaptak a látomások, a nyelveken szólás és a megtérések is.

Az imacsoportok között folyamatos a mozgás. Gyakran ellátogatnak egymás gyülekezeti alkalmaira. (Többször emiatt maradt el a csíkszentgyörgyi gyülekezet.) Peti Lehel a jelenséget a vezetők legitimitásában látja, a csíkszentgyörgyi pünkösdi csoporthoz hasonló csoportok látogatásának ugyanis koalícióteremtő hatása van (Peti 2020b: 27). Ezért is erősödhetnek fel a rítusok egy-egy éjszakai virrasztás alkalmával, amikor több helyszínről érkeznek pünkösdiel. Egymást bátorítják, erősítik a hitben.

A következő fejezetekben arra keresem a választ, hogy milyen okokból választják a pünkösdi vallást a romák.

4. A vallásváltás okai

A csíkszentgyörgyi romák a többségi katolikus valláshoz tartoztak a faluban. Kamarás István szerint az újprotestáns vallásosság habitusa és ízlése gyakran egyfajta alternatív kulturális kifejeződés is, amely különösen vonzó lehet a társadalom peremén élő csoportok számára (Kamarás 1998). A betelepülésükkor általában a többségi valláshoz kapcsolódnak, ám pusztán formálisan, nem válnak az adott egyház szerves részévé (Kiss 2009: 16). A téma kapcsán felmerül a kérdés, hogy milyen motivációk miatt szeretne valaki vallást váltani. Miért nem maradnak az emberek abban a vallásban, amelybe „beleszülettek”? Még mielőtt konkrétan a csíkszentgyörgyi romák vallásváltásának lehetséges okaival foglalkoznék, visszalépek néhányat, és a mai, posztmodern ember vallásértelmezésére térek ki, a vallásváltás ugyanis manapság mondhatni divatos jelenséggé vált. Diósi Dávid *Egyház és posztmodern* című könyvében úgy fogalmaz, hogy ma a vallás a kötelességtudatról áttevődik a fogyasztás és választhatóság irányába (Diósi 2012: 35). „Mindaz, ami néhány évtizeddel ezelőtt magától értetődő előírás, illetve a generációváltással egyszerűen magával járó örökség volt, ma személyes hajlandóság dolga.” Diósi könyvében arról ír, hogy a posztmodern ember kiválasztja a neki legmegfelelőbb vallást, nem elégszik meg azzal, ami adott számára.

A romákkal nem egészen ez történik, mivel nem minden esetben keresnek vagy váltanak tudatosan vallást, ám annál nagyobb a jelentősége, hogy számos neoprotestáns vallás térségünkben is egyre fokozottabban van jelen. A csíki medencében a kétezres évek előtt nem ismert (bár a kommunista rezsim idején voltak kísérletek) neoprotestáns vallások elérik a romákat az internet és az úgynevezett térítők segítségével. Minél többen váltanak vallást, annál nagyobb csoportokat vonzanak be a különféle vallások. A romák számára is fontos a személyes hajlandóság, de közösségeikben inkább a csoportszellem, a közösségi erő érvényesül, mintsem a személyes elszántság. Látunk néhány személyt, akik megtaláltak egy számukra megfelelő vallást (például a csíkszentgyörgyi vajda, akinek nem tetszett a Hit Gyülekezete, és pünkösdi csoportra bukkant), de gyakoribb az, hogy egymás kedvéért követik ugyanazt az utat.

Egyik pünkösdi interjúalanyom, a 61 éves Rostás Zoltán így magyarázza a vallásváltás folyamatát: „S akkor látták a többiek, testvérek, azt a dógot, hogy mi jól vigyük a dógot. Nekünk van egy dolog, egy olyan menetel, hogy mi meghátráljuk magunkot, hogy a rosszba nem megyünk beléje. Kicsi változás érted-e. [...] S akkor a többiek azt mondták, hogy neked jobb legyen, mint nekem? Neked van egy betyár autód, hát neked jobb legyen, mint nekem? Mert ez immár egy kicsit furcsa, de...”

Rostás Zoltán a vallásváltás okát abban látja, hogy az emberek egy csoporton belül nem akarnak különbözni egymástól. Az emberi versengést, az egymásra hatást szemlélteti tehát a fenti idézet. Míg egy fiatalabb roma, a 24 éves Rostás István gyerekként azt látta, hogy az emberek próbára tették először Istent, és ha sikerült, amit elterveztek, akkor ők is megtértek. (Ő még nincs megkeresztelkedve.) „Egy-egy ember, míg ezelőtt nem volt hívő, azt tervezte, hogy valamit tervezett az életébe, hogyha sikerül az, akkor ő is ezt fogja választani. Mikor benne esett abba a problémába, hogy tényleg, hogy ezt meg akarta csinálni s sikerült neki, amit eltervezett, akkor tényleg odaállt, ahová kellett. [Egyszer megnézte, hogy sikerül-e?] Egyszer próbára tette az Istent, így van.”

Hogy a kérdésre választ kapjak, miszerint a római katolikusról pünkösdi vallásra való átérés, a vallási konverzió valóban létrejön-e, meg kellett vizsgálnom, hogyan gyakorolták katolikusként a vallásukat.

Megfigyeléseim, illetve pünkösdi romákkal, katolikus romákkal és egyházi előjáróval készült interjúk alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a csíkszentgyörgyi romák talán most először szerves részei egy vallási csoportnak, a pünkösdi vallásnak. Korábban csak formálisan kapcsolódtak a katolikus egyház életébe.

A még meglévő katolikus romák helyzetéről Alcsik főesperesével, Csíkszentgyörgy-Bánkfalva plébánosával beszéltem. Az ő elmondása szerint a katolikus romák vallásossága kimerül a külsőségekben, mint a keresztesítés, a temetés és a házszenelés. Ezt a három eseményt tartják fontosnak. Templomba nem járnak. Hozzájárulást nem fizetnek. Régen fontos volt számukra a virágvasárnap ünnepe, mára az is kimaradt. Karácsonykor lehet látni roma gyerekeket az ajándékcsomag kiosztásánál, illetve ritkán a halottaikért mondott megemlékezés miséken.

A katolikus valláshoz való formális kapcsolódást a pünkösdi roma interjúalanyaim is igazolták, amikor arról kérdeztem őket, hogyan élték meg az előző vallásukat. A többségük ugyanazt a három dolgot sorolta fel, amit az előbbieken kiemeltem. A kérdés, hogy a katolikus romák miért nem csatlakoztak és csatlakoznak aktívan a történelmi egyház életébe, sokrétű problémát és számtalan további megválaszolatlan kérdést vet fel, amelyek kifejtésére jelen dolgozatomban nincs lehetőség. Itt annyit mondható el, hogy formális kapcsolódásuk a katolikus valláshoz szintén lehet egy magyarázat az új vallások iránti érdeklődésükre.

A csíkszentgyörgyi romák számára, amint azt a tanulmány előző fejezete is mutatja, nem annyira az egyházi intézményi keretek elfogadása a fontos, mint az Isten elfogadása, a megtérés. A különféle neoprotestáns vallások vezetőit és tagjait egységesen *hívőknek* nevezik. Jelen kutatásban a Hit Gyülekezetéhez, majd később a pünkösdi csoporthoz való csatlakozás számomra is később, egy véletlenszerű elszólásból derült ki. Nem tartották fontosnak az interjúk során, hogy melyik vezető milyen gyülekezethez tartozott, valamint azt sem, hogy ők mikor melyik vallás keretében jártak a gyülekezeti alkalmakra. Számukra a fontos végig az volt, hogy a megtérés pillanatától, függetlenül attól, hogy a Hit Gyülekezetében történt-e vagy a pünkösdi gyülekezetben, hisznek Istenben, és elszántan az ő parancsai szerint próbálnak élni.

Fosztó László a megtérés folyamatát „a morális személy megalkotásának” (Fosztó 2007: 24). nevezi. A morális személy megalkotása Fosztó szerint kommunikációs eszközök segítségével jön létre, azaz nyer legitimitást, és nemcsak a megtéréstörténettel, csodák elmesélésével, pejoratív szavak kerülésével történik, hanem nonverbális kommunikációval is, mint az otthonok átalakulása, az öltözködés megváltoztatása stb. (Fosztó 2007: 24). Terepkutatásom alatt a romák például felhívták a figyelmemet arra, hogy miután megtértek, otthonaikból eltüntettek mindenféle szobrot, képet, mivel azok nem tudnak segíteni rajtuk. A prédikátor is számtalanszor kiemelte a gyülekezeti alkalmakon, milyen egy jó hívő, hogyan cselekszik, hogyan beszél, milyen az otthona. A morális személy létrejöttéhez ugyanakkor az is hozzátartozik, hogy ezt a változást a környezete megerősítse, elfogadja. Tehát a megtérés oka minden esetben több pusztán személyes indítatásnál. A megtérést gazdasági, társadalmi, lélektani okok is motiválhatják.

4.1. A vallásváltás társadalmi és lélektani motivációi

Peti Lehel szerint a pünkösdi vallás egyfajta modernizációs ösztönzés is a romák körében. Egy szoros közösségben a jó és a rossz példa egyaránt futótűzként terjed. A pünkösdi vallás által egyre inkább kezdenek hasonlítani a falu lakóihoz, ahol éppen élnek. Házaikat felújítják. Mind kevesebb az erőszak, a lopás. Tehát viselkedésük és környezetük egyre jobban beillik a falu környezetébe (Peti 2020b: 12).

Ez a folyamat a csíkszentgyörgyi romáknál is megfigyelhető. Többen elkezdtek felújítani a házuakat. A gondolkodásuk megváltozik, modernizálódni akarnak és tudnak is.

„*Velem történt egy olyan dolog, hogy izékor, 2023. szeptember 25-én nekifogtam építeni. [Otthon?] Otthon. Építettem egy nagy, szép lakást. [...] Igen, mert volt egy olyan dolog, hogy az életemet letöltöttem, 40 évet letöltöttem egy vén házba. Magyar embertől vettem ott 88-ba a lakást. És abban a lakásban a családban, ahol voltunk családomban, négy gyermekem volt, de volt pont 18 onoka volt. Az életemet letöltöttem, azt mondtam az Úrnak: Uram, nekem nagyon jó volna, ha megadnád nekem azt, ami nekem kívánságom, hogy építsek egy nagyobb házat! [Egy két-három szobást?] Igen. És az Isten időre szól, hogy ne aggódjál, mert én időre megadok minden pénzt, és az Isten segítségével megcsináltam. [És honnan volt pénze? Ment dolgozni másokhoz?] Igen, jártam külföldre, Németországban dolgoztam. [Külföldre is?] Persze, jártam munkába. [És itt másokhoz is szokott?] Itt a magyaroknál, igen. A magyaroknál dolgoztam, sokat dolgoztam, napszámra dolgoztam.” (Rostás Zoltán)*

„*Amióta nem iszik, s dolgoznak is, dolgoztak eddig is, csak fiatalok voltak, s ihajj, ők voltak a legnagyobbak, de most a házat lefolyáncozta, még egy szobát belétódott, akkor kívül el van szépen készítve. Kocsija van. Kocsit vett. Már ösztönzi, hogy ők is egy kicsit tűnjenek ki. Én emlékszem, hogy régen Liza, a felesége panaszkodott nekem, hogy ők milyen szegények. Ő gazdag családból származott Szentkirályról. Panaszkodott, hogy mindjárt az sincs, amit megegyenek. Na most mondogatom neki, hogy na, Liza, most van-e, amit megegyél?” (Koronka Ibolya, 61 éves, magyar Rostás Mátyás, 48 éves pünkösdi cigányról és családjáról mesél)*

Az efféle modernizáció a vallásváltásban ok és okozat is lehet: a vallásváltás lehet a megtérés eredménye, de a motivációja is. A tervek megvalósítása növeli a romák önértekelését. Büszkéek arra, amit elérnek. Csatlakozásuk a pünkösdi valláshoz továbbá biztonságos, erős közösséget nyújt számukra, ahol a tagok segítik egymást. A karizmatikus vezetők egy-egy nehéz helyzetben inspirációt nyújtanak.

A megtérés társadalmi motivációja lehet a kirekesztettség érzése is. Sorin Gog *Roma áttérések: Pünkösdzizmus és az identitás új narratívái. Társadalmi kirekesztés és vallási befogadás* című írásában kifejti, hogy a diszkrimináció is hozzájárulhat új vallási közösség kialakulásához, hiszen a romákban erős vágy él az elfogadó közösségre. A pünkösdi gyülekezetben olyan közösségre találunk, ahol nem csupán a vallásosságukat fejezhetik ki – ha feltételezzük, hogy ez adott –, hanem a megélése is „*saját kulturális és társadalmi kódjaik szerint*” történhet meg (Gog 2008: 62). Bár a tanulmány ortodox román falvakat és városokat, illetve néhol református magyar falvakat vizsgál, ugyanez a katolikus erdélyi magyar falvakról is elmondható. Az emberekben mindkét etnikai oldalon kialakult az a képzet, hogy a magyarok és a romák nem járhatnak közösen templomba. Jelen kutatásomban nem csak a katolikus magyarok és romák között volt érezhető a szegregáció. A kétezres évek elején a Hit Gyülekezetébe járó néhány roma család szerint a vezetők azért jöttek ki inkább a csíkszentgyörgyi cigány telepre imaórákat tartani, mert a csoportban nem mindenki nézte jó szemmel a romák jelenlétét. Tehát a neoprotestáns vallásokban is tovább él az etnikai kirekesztettség. Feltételezem, hogy magyarokra vonatkozik az utalás az interjúrésztletben, amikor egy pünkösdi roma elmeséli, miért nem mehettek egy idő után a csíkszeredai Hit Gyülekezetébe: „*Nem mindenki tisztálkodott a cigányok közül rendesen, s volt, aki ezt nem nézte jó szemmel, s akkor mondták, hogy inkább kijönnék ők ide gyülekezetet tartani.*” (Rostás Máté, 54 éves, pünkösdi roma)

A neoprotestáns vallásokban is jelen lévő diszkrimináció miatt hoznak létre a romák különálló gyülekezeteket helyi szinten is, és maguk közül választanak vezetőt, megteremtve saját autonómiájukat. Ha ez megtörtént, akkor a gyülekezet jelenti számukra a közösségi

életet is (Gog 2008: 63), tehát a vallás összerosódik a közösségi étellel és a szocializálódás lehetőségével. Továbbá, az „*áttérés által megszabadulhatnak egy erőteljesen stigmatizált etnikus címkétől, és egy vallásos címkével helyettesíthetik azt*” (Ries 2007: 148). Ezzel természetesen nem szűnik meg a stigmatizáció, de kutatások bizonyítják, hogy az etnikai címkék helyett a vallási címkéket könnyebb számukra elviselni (Ries 2007: 148). Kinda István megerősíti, hogy a neoprotestáns vallások térítő munkái a romák körében sikeresebbnek bizonyulnak: ők a magyarokkal ellentétben nem a vallásuk és identitásuk elvesztésétől féltek, hanem a magyar közösségekbe való integrációs lehetőségnek érzékelték a vallásváltást. Annak ellenére is, hogy a magyar közösség sok esetben a vallásuk miatt újabb diszkriminatív jelzőkkel – például a *szejtások* – illette őket (Kinda 2005: 117). Lőrinczi Tünde *Hitélet és etnicitás. Egy hitközösséghez való tartozás mint integrációs kísérlet egy cigány házaspár életében* című írásában egy házaspár mentális és értékrendváltását írja le a vallásváltásuk által, amely egyértelműen integrációs kísérletnek bizonyul (Lőrinczi 2007).

Ries Johannes tanulmányában arra keres választ, hogy kutatási helyszínén két cigány csoport közül az egyik miért nem tért a pünkösdi vallásra a másikkal együtt. Magyarázata szerint a nem csatlakozó csoport a társadalmi elfogadás létráján magasabb fokon áll, mint a pünkösdieliekhez csatlakozó csoport (Ries 2007). Csíkszentgyörgyön hasonlóan alakult a helyzet: a Rostás vezetéknevű romák szinte kivétel nélkül csatlakoztak a gyülekezetekhez, míg a Kalányosok és a Sztojokák, akik magukra a „házi cigányok” öndefiníciót használják, megmaradtak katolikusnak. A „házi cigányok” a magyarokhoz közelebb állónak tartják magukat, és elkülönülnek a *restás* cigányoktól, míg a pünkösdi romák ma már lenéznek a „házi cigányokat” az alkoholfogyasztásukért. Összegezve, a romák újprotestáns vallásokhoz csatlakozása átrendezi a társadalmi rétegződést és az egymásról alkotott képet a társadalomban elfoglalt helyekről, azaz a romák között is megjelenhet a marginalizáció kérdése.

Ugyancsak a vallásváltás társadalmi motivációjához sorolnám a csíkszentgyörgyi romák iskolázottságának kérdését is. A felnőttek többnyire analfabéták, néhány kivétellel (például a vajda). A gyerekek átlagosan 7. osztályig járnak iskolába, utána házasságot kötnek. Az iskolában vallásórán vesznek részt, kisebb számban ugyan, de a magyar gyerekekkel együtt a plébániai hittanórákra is eljárnak, már akiket a szüleik engednek. Ezt követően elszakadnak a magyaroktól, a római katolikus vallástól és nem utolsósorban a nyilvánosság – az iskola, a templom, a plébánia – tereitől. Később csak a gyülekezeti alkalmak adnak teret számukra a tanulásra, ahol a tanító is közülük való, és bárki beszélhet a nyilvánosság előtt. Egy olyan tanulási, tanítási technikára alapoznak, ahol a bibliai történeteket az írástudatlanok is elsajátíthatják. Érzelemteljes, egyszerű bibliai történeteket mesélnek, több imaórán át, hétköznapi példákkal alátámasztva. A prédikátor gyakran visszakérdez, és aki megértette a tanítást, válaszolhat. A gyerekek, mire eljutnak a felnőtt keresztségig, már ismerik a fontosabb bibliai történeteket. Ez a módszer kedvező a romák számára, ugyanakkor az írástudatlanság miatt a bibliai történetek értelmezése helyenként félrecsúszhat vagy elmosódhat. Az igék szó szerinti értelmezése és egy-egy idézet kontextus nélküli kiemelése a gyakori tanítási forma.

Egy további ok lehet a belépésre, hogy a pünkösdi romák adományokat kapnak – ez inkább gazdasági, de társadalmi motivációt is jelenthet. Bár ők maguk erről csak elvétve beszélnek, a még meglévő katolikusok szerint az adományokért tértek át. Nem titok, hogy az imaház németországi támogatásból épült. A vajda képeket küldött Németországba a szegényebb romák háziról, hogy bizonyítani tudják az imaház szükségességét. A pünkösdieliek ruha-, élelem- és édességszükségleteikről számoltak be. A katolikusok szerint 600 lejelet kaptak az év elején családonként, és volt olyan is, hogy ajtó-ablakok cse-

réjére érkezett pénz. A külföldi háttér nem csak az anyagi támogatásra szolgál. A fiatalabb csoporttagok, akik külföldre járnak dolgozni, örömmel számolnak be arról, hogy szinte bármelyik országban felkereshetnek pünködsi csoportot, és akkor is gyakorolhatják a vallásukat, ha éppen nincsenek itthon.

Összességében, a megtérést számos társadalmi körülmény motiválhatja: ezek lehetnek külsőleg látványosak, mint például a modernizációs hajlandóság, de kevésbé észrevehető, belső motivációk, diszkriminációs jelenségek is, mint például a templomból, a politikai és gazdasági életből való kiszorítottság érzése. Továbbá az iskolázatlanság vagy az előbb felsorolt diszkriminatív jelenségek kompenzációjául is szolgálhat.

A megtérés lélektani motivációit főként megtéréstörténetekben látom. Itt három személyt emelek ki: Gábor Babrinkát, aki az elsők között tért meg, és akinek családjánál az első években a gyülekezeti alkalmakat tartották; Rostás Jánost, a csíkszentgyörgyi vajdát és Rostás Mátét, a legelső megtérőt a csíkszentgyörgyi cigányságban.

Gábor Babrinka 1980-ban született, Csíkszentmiklóson. Férjével, Rostás Jenővel három gyermekük (Angéla, Judit, István) és két unokájuk van. Legnagyobb lánya, Angéla Püsök Botond 2016-os *Angela* című dokumentumfilmjének főszereplője: a filmben Angéla éppen szülésre készül, férje börtönben ül, és ő a hitbe kapaszkodik. Szüleitől és testvéreitől utóbb tudomásomra jutott, hogy a filmben a Jehova Tanúi tanítják őt, mesélnek neki Istenről. Tehát a család kapcsolatban állt a Jehova Tanúival – ezt az is bizonyítja, hogy Babrinka az interjú során Istent néha Jehovának nevezi –, a Hit Gyülekezetével, és végül ma pünkösdinek vallják magukat.

Babrinka 14 éve tért meg. Megtérését a következőképpen meséli el: *„Hát én úgy tértem meg, hogy ide jártak hozzánk, ezek a Lórándék, Csíkszeredában laknak. [Ők jártak ide?] Ide jártak, igen. Mert én akkor keresztelkedtem meg. [És ők itt jártak körbe a családokat, hogy ki akar áttérni, vagy hogy?] Nem, hanem ide jöttek hozzánk, és itt volt a gyülekezet, itt, az udvaron. Igen. Mindenki gyülekezett össze. És akkor itt tanulmányoztuk a Bibliát, úgy, mint hogy odalent.”*

Tehát a hit gyülekezeti vezetők jártak Csíkszentgyörgyre, miután az első férfi megtért a kórházban, és sokan egyszerűen csak követték őt, ahogyan a többiektől látták. Babrinka megtéréstörténetének egyszerűségét felülírja a megtérés után történt számtalan csoda, amelyeket elmesél. Rendszeresen támadnak látomásai is, amelyeket Isten ajándékának tulajdonít, és azt tartja, hogy amennyiben férjével rendezi a házasságát, még több ajándékban részesíti őt az Úr. A férjével ugyanis sem polgári, sem egyházi esküvőt nem tartottak, és feladatának gondolja, hogy ezt mielőbb rendezze.

Kiss Dénes a vallási konverzió okait négy lehetséges tézisben foglalta össze (*„egyéni megtérés tézise, kulturális affinitás tézise, a protestáns etika tézise, magasabb születésszám tézise”*) (Kiss 2009: 18) – ezek közül dolgozatomban csak az egyéni megtérés tézisével foglalkozom. Az *egyéni megtérések* általános és leggyakoribb tézise az új vallási közösség létrejöttét az egyéni megtérések sokaságával magyarázza, azaz a megtérések okát elsősorban az egyéni megtéréstörténetekben vizsgálja. Ugyanakkor a megtérések csoportosan is végbemehetnek (Kiss 2009: 19), ahogyan a csíkszentgyörgyi romákkal és a Kiss Dénes által kutatott roma csoportban történt. Ugyanezt igazolja Peti Lehel több kutatása. Ő a fiktív néven *ursäreninek* nevezett pünködsi roma közösséget kutatta, ahol voltak egyéni megtéréstörténetek, ám nem annyira kidolgozottak, mint más nemzetiségű csoportokban, például a katolikus csángóknál (Peti 2020b: 62). Ezzel szemben, Peti Lehel egy másik tanulmányában leírt megtéréstörténetben, Sarah történetében személyes problémáiból adódóan évekig tartó küszködés, keresés előzte meg csatlakozását a pünködsi csoporthoz (Peti 2022). Sarah megtérése kiegészíti az ursäreni közösségről szóló korábbi eredményeket, mivel az ott kevésbé kidolgozott egyéni narratívákhoz képest egy

markáns, individuális konverziós mintát mutat be. Bár Babrinka a fent idézett történetben nem a pünködsi közösséghez, hanem az akkor jelen lévő Hit Gyülekezetéhez való csatlakozását meséli el, pár év múlva a romák ugyanígy, csoportosan csatlakoztak a pünködsi gyülekezethez mindannyian. Babrinka férje, Rostás Jenő, aki többször kiállt és visszaállt a vallásba, egy ilyen alkalmat mesél el: amikor a lányát, Angélat megszóktették (erről szó esik Püsök Botond *Angela* című filmjében is), bánatában akkor este inni kezdett. Ezzel a cselekedetével – bár mások talán nem tudtak róla – a közösség hite szerint eltávolodott a vallástól, mivel Isten mindent lát. Nem sokkal később azonban ismét megtért.

A csíkszentgyörgyi romák körében előfordul ugyan egyéni megtérés, de sokkal ritkábban, és a történetek nem kidolgozottak. A többségüknek nincs különösebb oka a megtérésre, pusztán így alakult, így hozta a helyzet. Ilyen például Rostás János története, aki korábban nem csatlakozott társaival a Hit Gyülekezetéhez. Rostás 1973-ban született, és 2001-től vajda Csíkszentgyörgyön a helyi önkormányzat megbízásából. Öt gyermeke és négy unokája van. 2010-ben tért meg.

„A megtérés úgy volt, hogy 2010-ben januárban vittem egy öregasszonyt a gyülekezetbe, hogy mondta, hogy ő már előttem meg volt térve, mondta, hogy vigyem a gyülekezetbe, és vittem egy ilyen éjjeli imádságra. És amikor mentem az éjjeli imádságra, akkor én nem akartam megtérni, még akartam, hogy még maradjak, még maradjak. Aztán az ember nem azt csinál, amit akar, amit az Isten akar, az. [...] Akkor a gyülekezetben egy olyan jót éreztem, hogy a szent szellem megszállt a talpamtól fel a fejemig. És én mondom, hát én ilyen jól soha életemben nem éreztem magam, mint most. Elé léptem a körbe. Pásztorok hívtak elé, hogy aki meg akar térni, térjen meg, és szolgáljon az Istennek. Aztán elé léptem én is, letérdeltem, aztán tiztől [2010-től] megtértem.”

A fenti megtéréstörténetből főként az olvasható ki, hogy a pünködsi romák szerint Isten akarata erősebb, mint a sajátjuk. Rostás János nem akart megtérni, még a régi életét akarta folytatni, de a gyülekezetben az érzés erősebb volt, mint az ő akarata: megtért, és attól a naptól kezdve a pünködsi vallás szabályai szerint él. *„Azért, mert ezt a jót, amit éreztem a gyülekezetben, nagyon megszerettem.”*

A harmadik személy, a gyülekezet első megtérője Rostás Máté. Az ő megtéréstörténetét mindenki ugyanúgy mesélte el, ahogyan ő. Sokan a saját megtéréstörténetükben is rá hivatkoznak – ez a gesztus az ő morális személyének átalakulását igazolja (Fosztó 2007: 27). Rostás Máté 1970-ben született. Gerincproblémája miatt nagyon sokat fáj a feje. 2005-ben a csíkszeredai kórházban kezelték, és ott találkozott egy „hívóval”, ahogyan ő fogalmazott.

„Én úgy tértem meg, hogy elbetegedtem vót 2005-ben. Fáj a fejem, bekerültem Csíksomlyóra a kórházba. Nagyon fáj a fejem. Volt egy hívő testvér, ő is a kórházban. Kint a folyósón beszélt egy asszonnyal, s velem is beszélgetett. Kérdezte, hogy elfogadom-e az Urat, s mondtam, hogy elfogadom. Ez délután volt. Mondtam, hogy kicsit csendüljenek a doktorok, zaj volt.

Olvasta a Bibliát a szobájában. [...] Odamentem hozzá. Le volt feküdvé. Kérdezte, hogy imádkozzunk? Letérdeltünk s imádkoztunk. Rátette a fejemre a kezét, s éreztem egy olyan melegséget. S úgy kiment a fejfájás. Azóta nem fáj olyan nagyon. Elfogadtam az Urat.”

A csíkszentgyörgyi pünködsi közösségben gyakoriak a csodálatos gyógyulások és az erről tett tanúbizonyságok. A megtéréstörténet kizárólag a legelső megtérőnél függ össze csodálatos gyógyulással. Fosztó László pünködsi csoportokat vizsgálva azt tapasztalta, hogy a fizikai fájdalom és a csodálatos gyógyulás több esetben a megtérési narratíva része (Fosztó 2005: 8). A megtérést követően a gyülekezeti alkalmakon, ahol bárki beszámolhat a vele történetekről, mindenki számos csodáról tesz tanúvallomást. Annak a reményében térnek meg, hogy az életük azontúl sokkal jobbra fordul: Isten jutalmul türelmet ad a betegség elviseléséhez, majd kigyógyít belőle, megmenti őket a balesetektől, vigyáz rájuk, és minden megadatik, amire szükségük van.

A három megtéréstörténetről összességében elmondható, hogy a Lewis R. Rambo és Charles E. Farhadian vallási megtérést elemző – Peti Lehel kutatásaiban is használt – modelljében megjelenő hét fontos szakasz: kontextus, krízis, keresés, találkozás, interakció, elköteleződés, következmény, lerövidül, összemosódik vagy teljesen elmarad (Peti 2020a: 147).

Babrinka történetében a kontextus csupán annyi, hogy a térítők jártak Csíkszentgyörgyre, Babrinka látta, mi történik, és tetszett neki. A krízis, a keresés folyamata teljesen kiesik. A találkozás egybeesik a kontextussal. Az interakció szakasz létrejön, mert Babrinka bekapcsolódik az imákba, megtanulja a rítusokat. Az elköteleződés szakaszában megtér, majd következményként megkeresztelkedik, és utána számos csoda történik az életében, például szül egy fiúgyermeket, noha az orvosok azt mondták, a szívűtete miatt nem lehet több gyermeke.

János Babrinkával ellentétben a keresés időszakában ellátogat a Jehova Tanúinak ösz-szejöveleteire és pünkösd-i közösségekbe is, a megtérése azonban spontán módon történik: egy alkalommal megérinti a Szentlélek. Előző életét a megtérés pillanatában nem krízisként fogja fel. Kiemeli, hogy még abban akart maradni, de az Úr hívása ellen nincs mit tenni. A megtérés következménye, hogy a régi életformáját helytelennek látja.

Máté megtéréstörténete a legkidolgozottabb, nála jelennek meg leginkább a különböző szakaszok, de az ő megtérése is spontán módon, egy véletlen találkozás által történt. Nem ő kereste szándékosan az alkalmat a megtérésre. Különböző pünkösd-i közösségekben, nem romák körében végzett kutatások megtéréstörténetei sokkal kidolgozottabbak, gondolok itt Peti Lehel eredetileg római katolikusok által lakott területen folytatott vizsgálataira, a csángó csoportra vagy a román területen lakó, eredetileg ortodox közösség tagjaira (Peti 2020a: 142).

A megtéréstörténetek részben szemléltetik a megtérések okát, de a vallási konverzió folyamatának megértéséhez a vallás kognitív dimenzióját kell értelmeznünk. Találós Kiss Dénes megfogalmazása, miszerint minden vallás egyben világkép is, amely jelentést ad a mindennapi történéseknek, tájékozódást nyújt a világban (Kiss 2001: 54). Ennek a gondolatnak alapján a dolgozat következő fejezete a vallásnak a romák életére gyakorolt hatását mutatja be. A megtérés lélektani motivációinak narratívái nem kidolgozottak a romák körében. A megtérés után építik fel az új, „vallásos ént”, amellyel a korábbi élettörténetekre adott magyarázatok kialakulnak, és kiépül életük egy új narratívája.

5. A valláserkölc's hatása a mindennapi életre

Az interjúkban és gyülekezeti alkalmakon többször szóba került, hogyan élnek a romák, miután megtértek. Ilyenkor leggyakrabban a vallásuk szabályairól és arról beszéltek, mit nem szabad tenniük. A helyi vajda, aki egyben a presbiter, az imaórákon mindannyiszor emlékezteti a közösséget arra, hogyan érdemes élni, hogy az Istennek tetsző legyen, majd rendszerint példákkal támasztja alá érveit. (Például: egy ember annyira szegény volt, hogy ennie sem volt mit, de sokat imádkozott, és Isten kirendelte neki a pénzt, amivel élelmet tudott venni.) A hívők a káros szenvedélyek – alkohol, cigaretta, lopás, hazudozás – tiltását említik leggyakrabban. A kihívó öltözködés bűnre csábító jellegét is kiemelik, amely paráznasághoz vezethet. Ez utóbbit olyan komolyan veszik, hogy a vajda felesége a február 3-ai, vasárnapi gyülekezeten megszólítja a még férjezetlen lányokat: „Van-e ruhátok? Nem szabad hajfent fővel jönni az imaházba. Kössetek ruhát [=kendőt].” (Arabojka Jutka, 48 éves pünkösd-i roma)

Továbbá, a felebarát iránti tisztelet betartása, a verekedés- és veszekedésmentes élet a cél. Rostás János az interjúban úgy fogalmazott, hogy ugyanazok a szabályok, „mint a katolikusban, a katolikusban is pont ezek mind megvannak ezek az izék, csak nem tartják bé az emberek”. Felteszem, a következtetése abból adódik, hogy ők, amíg a katolikus valláshoz tartoztak, nem tartották be ezeket a parancsokat. Rostás János azt is hangsúlyozza, hogy a Biblia, Isten szava egy, ezért mindenkinek be kellene tartania a szabályokat, vallástól függetlenül, de nem mindenki igazi hívő. Az igazi hívő nem azt tesz, amit akar, hanem Isten parancsai szerint él. „Mert a katolikusnak es a Biblia, a Biblia az mindenkinek hat. A Biblia az Isten szava. Azt én is meg kell tartsam, bárki meg kell tartsa. Aki az Istent imádja, az megtartsa. Aki az Istent nem imádja, az nem tartsák meg. Az Istent imádják és félik. Az Istent kell félni. Mert ugye aki az Istent nem féli, az az étellel azt tesz, amit akar. Az Isten gyermekei nem tesznek az étellel, amit akarnak, hanem amit az Isten mond.”

Egy másik roma, Rostás Zoltán egy hasonlattal szemlélteti a bűnösök és hívők közti különbséget, amikor arról kérdezem, mi lesz azokkal, akik nem Isten parancsai szerint élnek. „Most annyi az egy gond, hogy jaj azoknak. Én egyebet nem mondok, mert az egy ilyen dolog van, hogy az Isten nem erőszakol érted-e. De látod jól, előtted adja a jót es, a rosszat es. Mint például, mi az a jó? Mindkettő van benne, jó es, rossz es. Van az örök élet, a pokol, ahol elkárhozol. Na, azt mondja neked, hogy te választod máma ki, hogy melyik úton akarsz járni. Ha keskeny úton járc, ez a Biblia vezet az örök életbe, s ha pedig a széles úton, mehatsz amerre akarsz.” A bűnökkel teli életet széles útnak látja, mert akkor mindent szabad, nincsenek szabályok, amelyek leszűkítik a lehetőségeket.

Továbbá, egy jó hívő eljár a gyülekezeti alkalmakra, hogy ne feledkezzen meg Istenről. Gábor Babrinka bevallása szerint, ha minden egyes gyülekezetre nem tud valaki elmenni, „Az nem baj. Nem baj az, ha nem jár örökké a gyülekezetbe. Az a fontos, hogy minden nap a Bibliából olvasson és tanulmányozza. Azért is jó a gyülekezet, mert nem tud kihűlni az embernek a teste. Mert ha mindig ott van, akkor gondol, s akkor nem tud megfeledkezni Istenről.” Ha eltávolodik Istentől, akkor konkrétan úgy érzi, hogy kihűl a teste, tehát az élet, a lélek eltávozik belőle.

Ha betartják a szabályokat, Isten megajándékozza őket, csodák történnek velük, amelyeket az istenfélő étellel magyaráznak. A csodákat a gyülekezeti alkalmakon rendszerint elmesélik, de előszeretettel számolnak be más közösségekben hallott vagy a közösségi médiában látott csodákról is.

Jelen dolgozatban két csodát elemzek részletesebben. Az egyik egy nőtől hallott csoda, amely egy női problémára adott lehetséges válaszként jelent meg. A másik csodát egy férfi mesélte el, amely általában férfiakra jellemző tevékenységből adódhat.

Gábor Babrinka, akinek megtéréstörténetét az előző fejezetben ismertettem, vágyott egy fiúgyermekre. Két lánya született és egészségügyi okokból az orvosok tanácsára nem vállalhatott több gyermeket. Megtérése után sokat imádkozott, hogy adjon neki az Úr egy fiúgyermeket.

„Történt, mert ugye megadta Istvánt es nekem, mert azelőtt mindig kértem, mert ugye beteg voltam, és azt mondták az orvosok, hogy nem szabad, hogy szüljek. És akkor kértem Istent, s imádkoztam hezza, hogy ne, kéne nekem egy fiú, s legyen egy fiú, s meg is adta. [...] [Azelőtt csak leányai születtek.] Hát igen, két leányom volt, Angi s Judit. S kértem őt, s őt megadta. S jelezte es, hogy fiú lesz. [Hogy jelezte?] Hát úgy, hogy a hang mondta, hogy teherbe esek, s lesz egy fiam.” Ehhez hasonló csoda később is történt Babrinkával, amikor a „hang azt jelentette ki”, hogy egy csíkszentgyörgyi magyar nőnek lesz fia, akinek szintén sokáig nem lehetett gyereke egészségügyi okok miatt.

Amikor az a bizonyos hang megszólal, Babrinka a testével is érzi, remegni kezd.

„[Ilyenkor, amikor üzen valamit az Úr, akkor érez-e valamit a testében?] Hát igen, érez az ember, mert tudod, jó egy olyan, mint a villanyáram, mikor megrázza az embert. Egy olyan, kapcsolatba lép, s akkor nem lát senkit. Nem érdekli senki, semmi, csak odafigyel a hangra, s a Szentlélek által, hogy mit mond az Úr.” Az üzenet után Babrinka egy ideig senkinek nem beszél arról, amit hallott, ugyanis rá kell böjtölnie. Biztosnak kell lennie abban, hogy az üzenet Istentől való, nem a gonosztól származik. „Ez egy olyan dolog, hogy lehet a rossztól is, mert a sátán is tud suttogni, mert neki is ereje van. És van olyan, hogy Istentől van. Meg kell különböztetni a hangot, hogy melyik mitől van.”

Rostás Jánossal a megtérése után több csoda is történt, pedig korábban egy csoda sem történt vele. Két csodát is autóbalesetbe kapcsol, az egyikben sem sérült meg senki. Az első történetben a családdal utazott. Ősz volt, az első fagyok már beálltak, és ő még nem cserélte le a nyári gumikat. Az autó kisodródott az útról az út menti szántóföldre, és felborult. Sértetlenül megúszták, és az autót is ki tudták tolni az útra, csodával határos módon. Másodszor az erdőn egy fának csapódott a csíkszentgyörgyi erdész társaságában.

A csodákat mindkét beszélő csak és kizárólag Isten jelenlétével magyarázza. A csodákkal a hétköznapi dolgok, esetleges nehézségek jelentést nyernek – ez vonzó lehet azok számára, akik még nem tértek meg vagy meginogtak hitükben. A gyülekezeti alkalmon mindig sor kerül tanúságtételekre, így a pünkösdi közösség tagjai a hétköznapiakban „keresik” a csodajeleket, hogy be tudjanak számolni róluk. Minden történést Isten akaratával magyaráznak, ám a gyülekezetben csak a jó dolgokról, a csodákról beszélnek. Ha esetleg kudarcok érik, a hívő elmaradhat néhány gyülekezeti alkalomról, majd újra megtér, ha elfordult Istentől. Gyakori jelenség továbbá a gyógyulásért elmondott közös ima. A gyülekezet végén bárki jelezheti, ha a családjában, ismerősei körében szüksége van imára a gyógyulásért.

Április 11-én, a csütörtöki imaóra keretében gyógyítás zajlott. Két idegen, környékbeli presbiter imádkozott a letérdelt betegek feje fölött. A beteg először elmondta, hogy mi a problémája, utána a közösség pár percig hangosan imádkozott érte. Eközben dicsőítő énekeket énekeltek, és élő adásban közvetítették az egészet a Facebookon. Bárki kérhet a gyógyítást, idős és fiatal egyaránt. Környező településekről is nagy számban érkeztek Csíkszentgyörgyre, hogy meggyógyuljanak. A gyógyulás akkor következik be, ha a beteg hisz benne. A pásztor más gyülekezeti alkalmon is többször hangsúlyozta, hogy ha valaki nem gyógyult meg, azért nem, mert nem hitt eléggé benne. „Ha hiszik benne, akkor meggyógyul” – mondja a beteg édesanyjáról Rostás Judit, 17 éves pünkösdi roma.

A pünkösdi romáknak az életük minden területére kihat a vallás, és ezt internetes felületeken is bátran megmutatják. Vallásuk nem befelé fordul, inkább kifelé irányul, másoknak is meg kíván mutatkozni.

Fosztó László *Ritual Revitalisation after Socialism. Community, personhood, and Conversion among Roma in a Transylvanian Village* című könyve szerint (Fosztó 2009) az ő kutatási helyszínén, egy Kolozsvár melletti faluban, Gánáson (fiktív településnév) is megfigyelhető, hogy egy-egy pünkösdi csoportban történt eseményt felkap a közösségi média, és a történések, a személyek ismertté válnak a világ számára. Továbbá, a pünkösdi romák kapcsolati hálója egyre nő. Gánási kutatásai kapcsán Fosztó László a jelen kutatásra nézve is érvényes következtetésre jutott: a magas státuszú, erőforrásokban gazdag társadalmi csoportok a közösséget és a közös identitást ünneplő és erősítő rituálékhoz vonzódnak, míg az alacsonyabb státuszú csoportokat, például a szegényebb romákat, olyan rituálék vonzzák, amelyek az egyénre összpontosítanak (ilyen például a pünkösdi megtérés).

Ezek a rituálék az erkölcsi személyiség átalakulására építenek, kevés erőforrást igényelnek, és lehetőséget adnak a nem helyi kapcsolatok mozgósítására, így nagyobb térségekre kiterjedő kapcsolatok és tágabb közösségek alakulnak ki. Rostás János, a helyi vajda azáltal, hogy ő lett a pünkösdi csoport vezetője, a csoporttagok előtt még nagyobb legitimitást, plusz eszközöket szerzett a romák fegyelmezésére. Ilyen eszköz például, hogy az imaórakon közéleti információkkal szolgál a közösségnek. Például a január 11-ei gyülekezeten a háziorvos üzenetét közvetítette, aki arra kérte a cigányokat, keressék fel, és adassák be a kisgyerekeknek a védőoltást. Továbbá, a presbiter azzal bünteti a cigányokat, ha „rosszat” tesznek, hogy leghátulra ülteti őket, és nem szólalhatnak fel a gyülekezetben. Vélhetően a pünkösdi romák számára a szólásszabadságuk csorbulása nagy büntetésnek számít. „Azt mondtam én nekik, hogy amelyik talál, valamivel megtalálom fogni, hogy legalább egy bárka fűvet, vagy egy villa fűvet talál lopni, akkor az lopás az Isten előtt. Akkor a leghátsó székbe ültetem, és nem lesz szava, nem lesz. Nem szabad beszélni a gyülekezetbe, csak hallgató. Jöhet a gyülekezetbe, csak leül, mint egy hallgató. És semmi joga nincs.”

Rostás János a következőképpen vélekedik arról, honnan szerezte a tudást a kapott feladatához: „[És maga ezt tanulta valahol?] Nem, én a Bibliából, én az Istentől. Nekem csak négy osztályom van. Csak négy osztályom van, nincs több. [De tud olvasni.] Tudok írni, tudok olvasni. Románul, magyarul és cigányul tudok írni és olvasni. Úgyhogy a tudást nem az iskolában tanultam. Nekem Isten adta ezt a tudást, hogy tudjam hirdetni az evangéliumot. Én este-reggel letérgyelek, még délben es letérgyelek, és kérem az Isten adjon értelmet, de adjon bölcsességet, hogy értem meg a rám vonatkozó beszédet, az Isten mit akar. [...] Akkor tudom értelmezni, hogy mit mondott az úr, mit jelentett ki a testvéreknek.” Jelenlegi életvitelével olyannyira elégedett, hogy bánja, miért nem hamarabb kezdett el így élni. „Azt jelenti, hogy az Istent nem most kellett volna megismerjük, az Istent ebbe az évekbe, kellett volna megismerjem az Istent, nem, amikor voltam 35 éves, most vagyok 50, már 15 éve mindjárt meg vagyok térve, 35 voltam. Kellott volna az Istent megismerjem, mikor voltam 15 éves. Az életemet ne töltssem el az ördögnek, mert az életet nem ő adta, hanem az Isten.”

Amióta megtértek a romák, nincs annyi probléma, mondják a csíkszentgyörgyiek. Sőt, a romák maguk is elmondják, hogy jobb így élni. Büszkék arra, hogy most már másként élnek. Most már a rendőrnek és mentőnek sem kell olyan gyakran kijárnia a cigánytelepre.⁵ „Hát a rendőrök, ha hívatnak, kell menjenek. Ha valamelyik bajt csinál, akkor kell menjek, és kell hívassam a rendőröket. Mondjuk a rendőrök most nem mennek oda ki hezzik a cigányoknál. Engem hívatnak s én megmondom, ne kell jere a rendőrségre. [Jó szigorú kell legyen és kell figyeljen örökké.] Fel kell figyelni, mert ha nem.... Amióta én lettem gullibás [=vajda], a cigányok lemondtak a lopásokról. Aztán most, amióta megtértek, akkor aztán... [arra utal, hogy most még kevesebb a probléma].” (Rostás János)

Az aktív pünkösdi tagok közül többen ültek börtönben, a megtérés előtt szinte minden család életében jelen volt az alkoholizmus. Gyakoriak voltak a verekedések, nemcsak a romák között, hanem romák és magyarok között is. Számos történet kering arról, hogy a magyarokat a saját mezőgazdasági területeiken bántották a romák, miközben a magyarok a beérett termés ellopását szerették volna megakadályozni. Az előbb felsorolt problémák igen sokrétű okokra vezethetők vissza, így itt nem foglalkozhatom velük. Jelenleg annyi releváns, hogy a problémák enyhülni látszanak – bár nem tűntek el teljesen, az akarat, a készség kialakulóban van. A kérdés, hogy ez a jelenség összefügg-e a romák integrációs szándékával, és a vallás erkölcs milyen mértékben hat a helyi magyar-roma konfliktusok megszűnésére, a kutatás egy következő fázisára vezethet át.

6. A romák vallási konverziójának hatása a többségi magyar közösségre

Az előző fejezetben azt tárgyaltam, hogy a romák életére hogyan hat a pünkösdi vallás. Ez a fejezet egy másik nézőpontot, a vallási konverziójuknak a többségi magyar lakosságra gyakorolt hatását szemlélteti.

Kinda István szerint azok a cigányok, akik csatlakoznak az újprotestáns vallásokhoz, egy „kifinomodási” folyamaton mennek át, vagyis a cigány léttől szimbolikusan elhatárolódnak, és a nem cigány létbe, a magyar közösségekbe próbálnak integrálódni (Kinda 2005: 123). Kinda két székelvényföldi református faluban végzett kutatást, ahol a cigányok Jehova Tanúi csoporthoz csatlakoztak.⁶ A magyar közösség a folyamatból általában csak az eredményt látja, azt, hogy némelyik cigány nem fogyaszt alkoholt, elkezdtek a házaikat modernizálni, és kevesebb az agresszió a faluban. Az új életvitel miéretté, okát azonban kevesen ismerik. A bizonytalanság, a félelem továbbra is nagy a magyarokban a cigány közösséggel szemben: nem felejtették el az olykor halállal végződő agresszív cselekedeteket, amelyekről számos cikk is megjelent a sajtóban.⁷ Az agresszió oka szinte mindig az alkoholizmus volt, és az erőszaknak sokszor a saját gyerekeik voltak a szemtanúi. Több generáció nőtt fel úgy, hogy a családban minden naposak voltak a verekedések. Ha a vallásváltás valóban sikeres integrációs kísérletnek mutatkozik, akkor a romák integrációs kísérlete mindössze 15 éves múltra tekint vissza Csíkszentgyörgyön. A kérdés az, hogy a magyar közösségnek tudomására jut-e a kísérlet. A tapasztalat az, hogy azok a magyarok érzékelik a változást, akik korábban is kapcsolatban álltak a romákkal. Ilyen például a helyi rendőr vagy azok a helyi magyar gazdálkodók, akiknek a mezőgazdasági munkálatokban a romák segítenek.

„Múltkor találkoztam a rendőrral, V-val. Régebb olyanokat birkóztunk ketten. Kötött belém, s én se hagytam magam. Azt mondja nekem a bolt előtt, hogy te régebb olyan rosszféle voltál, most miért lettél ilyen jó? Mondom, én azért lettem jó, mert az Isten megváltoztatott, de tégedet még nem tudott megváltoztatni, mert te nem akarod. Én most iszom a vizet, s a hűsítőt, s te iszod a pálinkát s a sört. Felmegy az agyadba s nem tudod, mit beszélsz, azt mondja M. [= a rendőr másik neve]: ai dreptate Csucus!” (Rostás János)

A többségi magyarság, amelyik a múltban jól elhatárolódott a romáktól, a változást sokkal lassabban érzi meg, ha a romák kitartanak is jelenlegi életvitelük mellett. A helyi plébános szerint, ha az egyik vallásban valaki nem kitartó, nincs garancia arra, hogy egy újban kitartó lesz, főleg, ha a lelkesedés az előző vallás elleni lázadásból születik.

Kinda István kifejti, hogy a romák integrációs kísérlete egy civilizáltabb életmodell követéséhez gátakba ütközik, ha a közösség a vallásukhoz negatív előítéletet társít (Kinda 2007: 16). Bár némelyik csíkszentgyörgyi cigány család valóban civilizáltabb életet él, az aktív pünkösdi tagok, új vallásukkal ugyanúgy elzárkóznak a falusi közösségtől, mint korábban. A kérdés az, hogy a többségi lakosságnak a cigányokról évszázadok alatt kialakult képe – azaz hogy félni kell tőlük –, illetve minden más diszkriminatív megnyilvánulás az új vallásgyakorlásuk következtében a jövőben enyhül-e vagy fokozódik. Feltételezem, hogy a félelmet bizonyos szinten fokozza a vallásgyakorlásuk misztikussága, mivel erről az embereknek nem sok ismeretük van. A civilizáltabb életformájuk és az agresszió csökkenése viszont az elfogadásra való hajlandóságot erősítheti a magyarokban. Úgy gondolom továbbá, hogy a mezőgazdasági munkálatokban a magyarok egyre inkább azokhoz a romákhoz fordulnak majd, akik az évek során életmódot váltottak. A mezőgazdasággal foglalkozó magyar emberek ugyanis a faluban munkaerőhiányra panaszkodnak, a romák pedig a munkalehetőség hiányára.

7. A csíkszentgyörgyi romák kapcsolata a katolikus vallással

Nem feledkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy a csoport, amelynek jelenlegi hitéletét vizsgáltam, a katolikus szokásrendszerbe született bele, még ha csak formálisan gyakorolták is a katolikus vallást. Jelen fejezetben azt tárom fel, hogy milyen megnyilvánulásokban, szokásokban mutatkozik meg a katolicizmus az életükben. Hol tagadásokban, ellenszenvben, hol beivódott, észrevétlen gesztusokban, de kapcsolatban állnak korábbi vallásukkal.

A dolgozat elején említettem, hogy a legelső imaórára, 2024. január 7-én a helyi presbiter hosszan kifejtette, mi a problémájuk a katolikus vallással, és egyben kitért arra is, hogy a pünkösdi szokások miben térnek el a katolikusoktól. Három dolgot emelt ki, amelyek ellenérzést keltenek bennük a katolikus vallással szemben: az első a szentképek és faragott szobrok jelenléte a templomban. A „bálványokat” a házaikból is eltüntették. „A szobrokba nem hiszünk, mert azok a szobrok, azok tényleg nem tudnak segíteni.” (Gábor Babrinka) A második probléma, hogy a katolikus templomokban csak a pap beszélhet, mindenki más hallgat, illetve úgy tartják, hogy a kántor egyedül énekel, más nem énekelhet. A harmadik kifogásuk, hogy a katolikus egyházhoz anyagiakkal is hozzá kell járulni, a szentségek kiszolgáltatása pedig véleményük szerint anyagi javak ellenében történik. Kiemelték, hogy ezzel szemben a pünkösdi imaalkalmakon bárki beszélhet – úgy vélik, Isten bárkivel üzenhet, akár egyházi előjáróval, akár hívő közemberrel –, bárki énekelhet, és a pünkösdi pásztor hozzájárulás nélkül temet, ellátja őket keresztséggel és áldással, ha szükséges. Ugyanakkor a presbiter azt is megfogalmazta, hogy a hívő ember, vallásától és magyar vagy roma származásától függetlenül hisz Jézusban, és szereti embertársát.

Az imaóra végén, a „Mi atyánk” imádságot közösen mondtuk el, egyszerre és sokkal csendesebben, mint ahogyan azelőtt és azután imádkoztak. Kutatásom során ez volt az egyetlen alkalom, amikor úgy láttam őket imádkozni, ahogyan a katolikus szentmisén szokás. A katolikus közös imával szemben leginkább szabadon imádkoznak, egymást túlkibájlva fogalmazzzák meg a kéréseiket, vagy adnak hálát bizonyos dolgokért Istennek.

További megfigyelésem, hogy bár ellenkeznek a katolikus vallással, amikor arról kérdezek, hogy mi a feladata a presbiternek vagy a pásztornak, a katolikus előjárók feladatköréhez hasonlítják az övéket, azaz róluk mintázzák, hogy milyennek kell lennie az egyházi előjárónak. „Mi úgy vagyunk, mint a pap. Én s Ștefan. Nekünk az a lényeg, hogy az én életem rendben van. Én szeretem, hogy a másé is legyen rendben. Ha nincsen pénze, megsegítjük, hogy tegye rendbe.” (Rostás János)

Gyakran használják, forgatják a Bibliát. Sokszor az egymás között felmerülő félreértéseket is a Biblia jelenlétében tisztáznak. Ha a Biblia jelen van, a mondandójuknak nagyobb igazságértéket tulajdonítanak. A hétköznapi beszélgetésükben is gyakran idéznek a Szentírásból. „Mert a katolikusnak es a Biblia, a Biblia az mindenkinek hat. A Biblia az Isten szava. Azt én is meg kell tartsam, bárki meg kell tartsa. Aki az Istent imádjá, az megtartsa.” (Rostás János)

Legtöbb pünkösdi romát gyerekkorában katolikusként keresztelték meg, többségük volt elsőáldozó, néhányan bérmálkoztak is. A katolikus keresztségüket érvénytelennek minősítik, szemben a más neoprotestáns vallásokban felvett keresztséggel. Szerintük csak a felnőttkori keresztség számít, mert ekkor az ember már maga dönt. Ahhoz, hogy valaki megkeresztelkedhessen, rendeznie kell a kapcsolatait, Istennek tetsző életet kell élnie, és ismernie kell a pünkösdi tanokat. Fontos, hogy a házastársa ugyanúgy hívő legyen, és a legmegfelelőbb, ha nem „vadházasságban” élnek.

Mindegyik interjúalanyomat megkérdeztem, milyen volt katolikusnak lenni, és miért váltott vallást. Legtöbben azt nyilatkozták, hogy katolikusként nem félték semmitől, alkoholt fogyasztottak, nem tartották meg Isten törvényeit. Illetve többen azt is megfogalmazták, hogy úgy érezték, nem tartoznak sehová. „Hát anyyi, hogy ez egy olyan vallás volt, hogy nem féltünk semmitől, mentünk, loptunk, verekedtünk, mindent megcsináltunk. Nem féltünk semmitől, kerültünk a börtönbe. Nem volt, ahová járjunk, a gyülekezetbe járunk el, a templomba.” (Rostás Zoltán)

„[És amíg katolikusok voltak, addig nem jártak templomba?] *Nem. Nem jártunk templomba. Hát így, mikor gyermekek voltunk, pimpószenteléskor elmentünk, s Mikuláskor, amikor adták a Mikulás-csomagot. Hát igen, és ugye temetéskor ki kellett fizetni a kriptát. [...]* [És a pap bácsi járt-e azelőtt ide házszentelni, amíg katolikusok voltak?] *Igen, igen. Járt és fogadtuk, de most már nem. Most nem, mert most már tudjuk az igazságot.*” (Gábor Babrinka)

„Hát a katolikus vallásban azt csinálsz, amit akarsz. Minden dolgot, minden rosszat. Látod, a népek a templomba elmennek, látod, a misére a magyar emberek. Nem, nem gyalázom őket, mert nem szabad senkit gyalázni, de ők lemennek a templomba, de mikor a templomba jönnek, akkor már esszefogózkodnak, akkor gyere, menjünk a korcsomába. Bemennek, leülnek egyet, s ott már mindent összevissza pletykálnak, ami nem járja. Akkor már a gyülekezetbe, akkor már hiába tette be a lábát a templomba. [...] A pap bácsihoz jártunk keresztelni gyermekeket, vagy pimpószentelni, szentelni, házszentelés volt. De az a fontos, hogy az a pap, amelyik ideki a pap, amit csinál az embereknek, mindent pénzért csinál. Az Isten munkája nem pénzért van, minden gratis, minden ingyen van. Isten nem pénzért dolgozik.” (Rostás János)

A válaszokból kitetszik, hogy a helyi romák a katolikus valláshoz soha nem tudtak igazán kapcsolódni: az egyházi életnek csupán egy kis részét ismerték, és a hitélet megismerése, a vallásgyakorlás elmaradt. A valódi megismerés hiányában a katolikus vallásról a hitüket gyakorló katolikusokéval teljesen ellentétes képet festenek.

A még katolikus romák ma is formális módon kapcsolódnak a katolikus egyházhoz. A pünkösdiak szerint azért nem követték a többséget, mert nem tudtak lemondani az alkohorról. A katolikus romák azt vallják, hogy nekik jó a többségi lakosság vallása. Ők nem szívesen tartoznának a pünkösdi csoporthoz. Illetve a meglévő katolikusok házi cigányoknak nevezik magukat, és nem szívesen csatlakoznak a Rostások köréhez.

„[Van-e valami oka annak, hogy nem csatlakoztak a pünkösdisták csoporthoz?] *Ennek az az oka, hogyha oda béállunk, akkor nem szabad cigarettázni, nem szabad inni. Sok a szabály, s az a helyzet, hogy mi nem akarunk lemondani erről a vallásról, a katolikus vallásról. Mi így születtünk, s így es fogunk meghalni*” – mondja Kalányos Árpád, 31 éves katolikus roma, aki szerint a pünkösdi romák pogányok. Az ő rokonsága, négy-öt család, mind katolikusok a faluban. A családja több évben pásztorkodással foglalkozott. Kalányos Árpád meg volt keresztelve, elsőáldozó, bérmálkozó is volt, illetve feleségével egyházi házasságot is kötött. Elmondása szerint a romák a faluban leginkább az anyagi támogatás miatt csatlakoznak a pünkösdi valláshoz. A helyi vajda az ő családjaikat is próbálta téríteni, de ők kitaranak a katolikus vallás mellett. Hogy a meglévő katolikusokat téríteni próbálják a pünkösdiak, maga a vajda is megerősítette. A pünkösdiak szerint a térítés azért nem sikeres, mert a katolikusok nem akarják megismerni az igazságot. Ugyanakkor elfogadják, ha nem akarnak csatlakozni: „*Nem. Senkit nem lehet kényszeríteni. Mindenki maga. Isten felhasználja azokat az embereket, akik tudják, hogy oda kell menjenek. Az uram már kétszer-háromszor volt béállva s ez a negyedik.*” (Gábor Babrinka)

Am felettébb sokatmondó, hogy a szóban forgó romák vallásváltását a környező falvak is „*kifinomodási folyamatnak*” (Kinda 2005) észlelik. A csíkszentgyörgyi pünkösdi

presbiter a környező falvakban is térít a katolikusok körében. Ennek következményeként egy-két család néha ellátogat a pünkösdi gyülekezetekre, Csíkszentgyörgyre, de egyelőre a szám nem nagy, és a környező falvak katolikusait többnyire csak a kíváncsiság vezérli ide, majd lassan elmaradnak. Például egy kozmási férfi a betegsége idején látogatott Csíkszentgyörgyre, hogy meggyógyuljon. A pásztor megáldotta, de a férfi nem gyógyult meg. A pásztor ezt azzal magyarázta, hogy nem hitt eléggé sem Istenben, sem a gyógyulásban. A kérdés az, hogy a jövőben a térítő munka mennyire lesz gyümölcsöző. A romák vallása hogyan változik majd, és a „*kifinomodás*” (Kinda 2005) mennyire lesz előretörő. Azaz, hogyan alakul a jövőben a katolikus és a neoprotesztáns vallásokat gyakorló romák aránya az alcsíki térségben?

8. Összegzés

A csíkszentgyörgyi romák vallásváltásának okai megfigyeléseim szerint a következők: Habár a csíkszentgyörgyi romák csatlakoztak az őket körülvevő falusiak római katolikus vallásához, csupán formálisan gyakorolták, teljesen soha nem tartoztak oda. Ennek következtében a neoprotesztáns kisegyházak nagyobb sikereket értek el a közösségekben, először a Hit Gyülekezete, amely végül nem épült ki helyi szinten, majd a Pünkösdi Egyház. Utóbbi autonómiát szerzett, és látszólag a romák vallási konverziójának beteljesülését éri el: azaz egy olyan közösségi hovatartozás érzését nyújtja számukra, amelyen belül meg tudják élni a hitüket.

A megtéréstörténetek, valamint a Hit Gyülekezete és a pünkösdi gyülekezetek élményeinek emlékezetben való összemosisódása bizonyítja, hogy számukra nem az egyházi intézmény a fontos, hanem a közösséghez tartozás biztosítása, ahol autonómiát nyerhetnek, ami jelen esetben pünkösdi vallás gyakorlásával alakult ki.

Megtérésük sokkal inkább csoportos motivációval, közösségi egymásra hatással magyarázható, mintsem egyéni hajlandósággal.

A megtérés következtében létrejött „új én” a csodák elmesélésével, tanúságtételekkel, nem utolsósorban a megtéréstörténetekkel nyer legitimitást a csoport előtt. Az „új én” fenntartása folyamatos munkát igényel.

Társadalmilag és gazdaságilag a romák csatlakozása a pünkösdi valláshoz integrációs kísérletnek bizonyul, amely a modernizációs készségeikben, öltözetükben, beszédükben, összességében azon motivációjukban nyilvánul meg, hogy a falusiakhoz hasonlítsanak.

A vallási konverzió az életük minden területére hatással van: új kapcsolati hálót alakítanak ki, a társadalmi berendezkedésük átforgatódik, az életükben a jó és a rossz történések egyaránt értelmet nyernek, a közösségi alkalmak tanulási fórumként szolgálnak, lehetőségük adódik a közösség előtti önkifejezésre. Az iskolázottságukra azonban a vallási konverzióknak nincs pozitív hatása, ugyanis meggyőződésük, hogy a tudást kizárólag Istentől kapják, és nincs szükség másfajta tanulási módszerre.

Az imaház térbeli elhelyezkedése, azaz a falu centrumába épített, könnyen megközelíthető épület, a kirekesztettségéből való kilépés szándékára utal.

A valláserkölcs nemcsak saját életükre van hatással, hanem a többségi magyarságra is, amely a változást egyelőre a problémák csökkenésében érzékeli. A valláserkölcs megtartásában nagy szerepe van a helyi vajdának, aki egyben a pünkösdi csoport presbitere is. Az ő személye, meggyőződése és vallásossága befolyásolja a csoport tagjainak nézetét.

A még meglévő katolikusok helyzetére, felzárkóztatására nagy hatással van a 2020-ban létrejött alcsíki cigánypasztoráció. Ez a tevékenység megfékezni látszik a neoprotesztáns kisegyházak térhódítását. A pasztoráció által a katolikus romáknak közösségi élményekben lehet részük.

Jegyzetek

- 1 A SocioRoMap hivatalos oldala: <https://ispmn.gov.ro/node/socioromap> (utolsó megtekintés: 2024. 05. 02.)
- 2 A népszámlálási adatok hivatalos oldala, <https://www.recensamantromania.ro/> (utolsó megtekintés: 2024. 04. 05)
- 3 Az interjúalanyok hozzájárultak a nevük közléséhez.
- 4 A „prorok” (próféta), „prorocsál” (prófétál): a pünkösdista vallási közösségekben a Szentlélek által ihletett kijelentést vagy üzenetet közvetíti, amelyet a hívők Isten üzenetként értelmeznek. A prorocsálás során az egyén – a közösség hite szerint – isteni sugalmazásra szólal meg, hogy bátorítást, útmutatást vagy figyelmeztetést adjon a gyülekezet tagjainak.
- 5 „[És akkor volt itt a telepen is a baj, amikor nem voltak megtérve?] *Jaj, itt minden hónapban, amikor kapták a gyermekpénzt, akkor a mentő, s a katonaság kellett jöjjön ki, verekedések voltak, egyik a mást szurkolták a cigányok, ütték-vágták. [És most nem.] Most egyáltalán. Még a rendőrök se kellenek, ingem megbíznak, ők mennek akárhol, egyáltalán nincs.*” (R. J., 51 éves pünkösdista roma, *presbíter* és helyi vajda)
- 6 A „cigányok” megnevezést előítélet-mentesen használom, ahogyan a szerző, Kinda István is: adatközlői önmagukat definiálták a szóban forogó megnevezéssel.
- 7 Ilyen például a 2002-es haláleset, amelyről egy tudósítás *Újra őlt az alkohol* címmel jelent meg a sajtóban.

Irodalom

Diósi Dávid

- 2012 *Egyház és posztmodern: Korunk vallásossága és esztétizáló hajlama*. Budapest – Kolozsvár: Szent István Társulat – Verbum.

Fosztó László

- 2005 *Conversions to Pentecostalism among the Roma in Romania*, Draft paper for the conference “Religious Conversion after Socialism” Max Planck Institute for Social Anthropology. <https://ispmn.gov.ro/uploads/pdf5619.pdf> (utolsó letöltés: 2024. 04. 28.)
- 2007 A megtérés kommunikációja: gondolatok a vallási változásról pünkösdizmusra ért romák kapcsán. *Erdélyi Társadalom* 5. 2007. 1. 23–50.
- 2009 *Ritual Revitalisation after Socialism. Community, personhood, and Conversion among Roma in a Transylvanian Village*. Munster: Lit Verlag. /Halle Studies in the Anthropology of Eurasia, 21./ <https://doi.org/10.52038/978-3643-10175-4>

Gog, Sorin

- 2008 Roma áttérések: Pünkösdizmus és az identitás új narratívái. Társadalmi kirekesztés és vallási befogadás. Ford. Szeljak György. *Regio* 19. 2008. 4. 50–75.

Hátsekné Kovács Kinga

- 2002 Újra őlt az alkohol. *Romániai Magyar Szó* 14. 2002. 4180. 3.

Kamarás István

- 1998 *Újprotestáns vallásosság, habitus, ízlés*. Budapest: Osiris.
- 2004 The Features of Religious Globalization and Local Characters in the New Religious Phenomena in Hungary with Special Regards to Pentecostalism. In Miklós Tomka (ed.): *Sociology of Religion in Hungary*. 165–178. Budapest – Piliscsaba, Pázmány Péter Catholic University.

Kinda István

- 2005 „Vannak cigányok, akik finomak...”. *Székelyföld* 9. 2005. 9. 113–131.
- 2007 Felekezeti és kulturális disszimiláció egy orbaiszéki falu cigányainál. In Ilyés Sándor – Pozsony Ferenc (szerk.): Lokálisok, határok, találkozások. *Tanulmányok erdélyi cigány közösségekről*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 15. 153–171. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság. https://kjnt.ro/szovegtar/tanulmany/KJNTEvk_15_2007_IS-PF_szerk_Lokalitasok_09_KindaI (utolsó letöltés: 2024. 04. 24.)

Kiss Dénes

- 2001 Egy hetednapos adventista közösség kialakulása. A vallási konverziót befolyásoló tényezők. *WEB. Szociológiai folyóirat (Kolozsvár)* 6. 2001. 8/9. 54–65. https://www.academia.edu/4687942/Egy_hetednapos_adventista_k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9g_kialakul%C3%A1sa_a_vall%C3%A1si_konverzi%C3%B3t_befoly%C3%A1sol%C3%B3_t%C3%A9nyez%C5%91k (utolsó letöltés: 2025. 10. 25.)
- 2009 Romii din Herculian și rolul religiei pentecostale în viața lor comunitară [A magyarhermányi romák és a pünkösdista vallás szerepe közösségi életükben]. In Kiss, Tamás – Fosztó, László – Fleck, Gábor (eds.): *Incluziune și excluziune. Studii de caz asupra comunităților de romi din România*. 119–143. Cluj-Napoca: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale – Kriterion.
- 2020 *„Nekünk csak ez van.” Vallás és egyházak a rendszerváltás utáni Erdélyben*. Kolozsvár: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Exit.

Kiss Tamás – Sólyom Andrea

- 2022 *A kisebbség kisebbsége. A Hargita megyei roma közösségek helyzete és mobilitási stratégiái*. Stiliztikai másodelemzés, fókuszcsoporthoz és interjú vizsgálat. Kutatásjelentés, Kolozsvár – Tibód: K. n.

Lange, Barbara Rose

- 2003 *Holy Brotherhood: Romani Music in a Hungarian Pentecostal Church*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195137231.001.0001>

Lőrinczi Tünde

- 2007 Hitélet és etnicitás: Egy hitközösséghez való tartozás mint integrációs kísérlet egy cigány házaspár életében. In Ilyés Sándor – Pozsony Ferenc (szerk.): *Lokálisok, határok, találkozások: Tanulmányok erdélyi cigány közösségekről*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 15. 173–190. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság. https://kjnt.ro/szovegtar/tanulmany/KJNTEvk_15_2007_IS-PF_szerk_Lokalitasok_10_LorincziT (utolsó letöltés: 2024.04.22.)

Peti Lehel

- 2020a Két moldvai karizmatikus vallási közösség alapítójának a megtéréstörténete. In Peti Lehel – Tamás Ildikó (szerk.): *Vallási Kultúra a Kárpátmedencében: Előadások a Nemzetközi Magyarorságtudományi Társaság VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszusán*, 141–167. Pécs – Budapest: PTE Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék – L'Harmattan – Uránia Ismeretterjesztő Alapítvány.
- 2020b *„Krisztus ajándéka van bennünk” Pünkösdizmus moldvai román, roma és csángó közösségekben*. Budapest: Balassi.
- 2022 Pünkösdizmus és szociális integráció: egy csángó asszony vallásváltása. *Erdélyi Társadalom* 20. 2022. 1. 55–79. https://real.mtak.hu/162403/1/tanulmany_ET2022_1.pdf (utolsó letöltés: 2024.04.24.)

Rajki Zoltán

- 2010 Az Evangéliumi Pünkösdista Közösség a rendszerváltás után. In Nagy-Ajtai Erzsébet – Rajki Zoltán – Telegdi József (szerk.): *Tanulmányok a magyarországi újprotestáns egyházak múltjából, jelenéből és teológiájából*. 41–60. Budapest: Kisebbség-kutató Egyesület.

Ries, Johannes

- 2007 A romák és Isten népe – a pünkösdista misszió hatása a roma kultúrára. Ford. Ilyés Sándor. In Ilyés Sándor – Pozsony Ferenc (szerk.): *Lokálisok, határok, találkozások: Tanulmányok erdélyi cigány közösségekről*. 139–152. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság.

Egyéb források

A népszámlálási adatok hivatalos oldala. <https://www.recensamantromania.ro/>
(utolsó letöltés: 2024. 04. 05)

A SocioRoMap hivatalos oldala. <https://ispmn.gov.ro/node/socioromap> (utolsó letöltés: 2024. 05. 02.)

Képek

1. kép: Imaóra. Éneklő édesanya és lánya.
Saját felvétel, 2024. 03. 03.

2. kép: Imaóra.
Saját felvétel, 2024. 03. 15.

3. kép: Újszülött megáldása.
Saját felvétel, 2024. 03. 03.

4. kép: Az imaház és oldalsó bejárata. A régi portán székelykapu állt, melyet meghagytak.
Saját felvétel, 2024. 02. 22.

5-6. kép: Éjjeli imádság.
Saját felvétel, 2024. 03. 15.

7. kép: Szabad ima.
Saját felvétel, 2024. 03. 03.

8. kép: Dicsőítő énekkel kezdődik
a gyülekezeti alkalom.
Saját felvétel, 2024. 01. 11.

9. kép: Az imaházba lépve leborulnak, mielőtt
elfoglalnák helyüket.
Saját felvétel, 2024. 01. 11.

10. kép: Gyereknapi Csíkszentimónban, 2022,
az Alcsíki Cigánypasztoráció oldaláról.
(<https://romkat.ro/cimke/alcsiki-ciganypasztoracio/>)

The organization and network of a Pentecostal Roma community in Csíkszentgyörgy (Ciucsângeorgiu)

TÍMEA DOMOKOS

Ethnographer; Teacher of Hungarian Language and Literature; Association of Moldavian Csángó Hungarians

Abstract | This study examines the introduction of Pentecostalism to the Roma minority in Csíkszentgyörgy (Ciucsângeorgiu, Romania), a village in the Alcsík region mainly inhabited by Catholic Hungarians, and its impact on the community's lifestyle. The Roma first encountered Pentecostalism about two decades ago during the illness of a local man, a turning point that influenced both his life and the broader Roma community. Since then, more individuals have chosen to live according to God's will. Congregational gatherings once held on Roma settlements now take place in a prayer house built in the village center.

The research investigates whether a genuine religious conversion has occurred or if the community is engaging for the first time with a faith that appeals to them and may eventually lead to conversion. It also examines how they encountered Pentecostalism, the social and psychological motivations for adopting it, and the changes it has brought to their moral values and daily practices.

Methodologically, the study draws on participant observation, attendance at communal ritual events, and interviews with community members and external figures, including leaders of the village's secular and religious institutions.

Keywords | Pentecostalism, minority religion, roma community, Csíkszent-györgy, religious conversion